

Kati Kaartinen

**MAATALOUDENHARJOITTAJAN KIRJANPITO, KANNATTAVUUS, TILINPÄÄ-
TÖS JA SEN TULKINTA**

MAATALOUDENHARJOITTAJAN KIRJANPITO, KANNATTAVUUS, TILINPÄÄTÖS JA SEN TULKINTA

Kati Kaartinen
Opinnäytetyö
Syksy 2017
Liiketalouden tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Liiketalouden tutkinto-ohjelma, taloushallinto

Tekijä: Kati Kaartinen

Opinnäytetyön nimi: Maataloudenharjoittajan kirjanpito, kannattavuus, tilinpäätös ja sen tulkinta

Työn ohjaaja: Nina Kukkonen (Oamk)

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2017

Sivumäärä: 50 + 8

Maataloutta harjoittavia luonnollisia henkilöitä ei koske kirjanpitovelvollisuus vaan he ovat muistiinpanovelvollisia. Vaikka yritys ei olisi kirjanpitovelvollinen, voisi kahdenkertaisen kirjanpidon tekeminen olla silti järkevää. Kahdenkertaisesta kirjanpidosta saadaan tuloslaskelma ja tase, joiden avulla yrityksen taloudellista tilannetta voidaan seurata paljon tarkemmin. Opinnäytetyö on toiminnallinen ja sen toimeksiantajana toimi ProAgria Oulu ry. Lopputuotteena syntyi opas, jonka tarkoituksena on selventää maataloudenharjoittajalle kahdenkertaista kirjanpitoa ja sen hyötyjä. Toimeksiantaja jakaa opasta asiakkailleen, minkä toivotaan herättävän ajatuksia maataloudenharjoittajissa heidän kirjanpitotapaansa liittyen.

Työn tavoitteena oli selvittää, miten eri tavoin maataloudenharjoittaja voi kirjanpitonsa tehdä, ja mitä eri tavat eroavat toisistaan. Kirjanpitotapoja vertaillen selviää, että ainoastaan kahdenkertaisesta kirjanpidosta saadaan tuloslaskelma ja tase. Tuloslaskelmaa ja tasetta käydään läpi tarkemmin, ja selvitetään mitä tunnuslukuja niiden avulla saadaan laskettua. Maatalouden kannattavuus on puhuttanut viime aikoina kovasti. Tunnuslukuja laskemalla voidaan taloudellisen tilan muutoksia seurata tarkasti.

Opinnäytetyössä on käytetty lähteinä pääasiassa kirjanpitolakia ja -asetusta, verohallinnon internetisivuja ja alan kirjallisuutta. Lähteinä on käytetty myös uutisia ja talouden alan internetlähteitä. Lisäksi olin yhteydessä ProAgrian alan ammattilaisten kanssa. Moniin asioihin kysyin mielipidettä tuttaviltani, jotka työskentelevät itse maataloudenharjoittajina, ja antoivat näin käytännön näkökulmaa asioihin.

Opinnäytetyössä todettiin, että kahdenkertaisesta kirjanpidosta on hyötyä. Vaikka maataloudenharjoittajilla ei ole kirjanpitovelvollisuutta, kannattaisi heidän pohtia, olisiko kahdenkertaisen kirjanpidon tekeminen kuitenkin järkevää. Kahdenkertaisesta kirjanpidosta saadaan tilinpäätös ja tase, joista voidaan laskea erilaisia tunnuslukuja. Kahdenkertaisen kirjanpidon avulla nähdään yrityksen todellinen taloudellinen tilanne. Maataloudenharjoittajille suunniteltiin sopivanlaiset tuloslaskelma- ja tasesuosituksen, joista tunnuslukuja saadaan laskettua. Tunnuslukujen avulla yrityksen taloudellista tilannetta voidaan seurata ja muutokset huomataan ajoissa. Tunnuslukujen avulla oman yrityksen taloudellista tilaa voidaan myös verrata muihin saman alan yrityksiin. Yleisimmät ja tärkeimmät tunnusluvut kaavoineen ja ohjearvoineen on esitelty opinnäytetyössä.

Asiasanat: maatalous, kirjanpito, tuloslaskelma, tase, kannattavuus, tilinpäätös, tunnusluvut

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Economics, Option of Financial Administration

---

Author: Kati Kaartinen

Title of thesis: Accounting, profitability and financial statements of agricultural entrepreneur

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2017 Number of pages: 50 + 8

A natural person, with the exception of one pursuing farming or fishery, shall keep accounting records for the business and profession carried on. Natural persons who are working with agriculture have to make notes about their businesses. Even if the company doesn't have to make accounting, it could be useful for the company. With double-entry bookkeeping you get a balance sheet and an income statement and with those statements you are able to observe your company's economic status. The thesis is functional and the client is ProAgria Oulu ry. The end product of the thesis was a guide for ProAgria's customers. The purpose of the guide is to clarify double-entry accounting for farmers. ProAgria will share the guide to their customers and it is hoped that the guide will raise ideas for farmers regarding their accounting methods.

The aim of the thesis was to find out different ways farmers can make their accounting and what are the good and bad aspects of them. When comparing different accounting methods I found out that only with double-entry bookkeeping is possible to get the balance sheet and the income statement. The thesis clarifies the contents of the balance sheet and the income statement. The thesis also clarifies the economic indicators which can be created from the balance sheet and the income statement. Lately the profitability of agriculture has been a topic of talk. If the economic indicators are calculated, changes of the economic situation are able to follow.

The most important sources has been the accounting law, the Tax Administration's websites and economic literature. Other sources used were different kind of news and economic websites. I also discussed a lot with ProAgria's professionals. I have friends who have their own farms, so I asked their opinions to many things. They gave me valuable information from another perspective.

The result of the thesis was that double-entry bookkeeping is very useful. Farmers don't have to make double-entry bookkeeping, but they should think that they would get more benefit than harm by making it. With double-entry accounting is possible to get the balance sheet and the income statement and with them it's possible to calculate economic indicators. I planned the balance sheet and the income statement recommendations which are suitable for farmers. With these farmers are able to calculate economic indicators which measure company's economic situation. When economic changes are noticeable in time, we are ready to respond to the changes. With economic indicators farmers can compare their own companies' economic situation to other companies. The most general and important economic indicators are presented with diagrams in the thesis.

Keywords: agricultural, accounting, income statement, balance sheet, profitability, financial statements, economic indicators

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
2	KIRJANPITO	8
2.1	Kahdenkertainen kirjanpito	8
2.2	Yhdenkertainen kirjanpito	9
2.3	Maataloudenharjoittajan muistiinpanovelvollisuus	10
3	TILINPÄÄTÖS	13
3.1	Yritysten kokoluokat	13
3.2	Tase	14
3.3	Tuloslaskelma	16
3.4	Liitetiedot ja tase-erittelyt.....	16
4	MAATALOUDEN TASE JA TULOSLASKELMA	18
4.1	Maatalouden taselaskelmasuositus.....	18
4.2	Maatalouden tuloslaskelmasuositus.....	20
5	KANNATTAVUUS.....	23
5.1	Kannattavuuteen vaikuttavia tekijöitä	23
5.2	Kannattavuuden parantaminen	24
5.1	Maatilayrityksen kannattavuus	25
5.2	Maatilayrityksen kannattavuuteen vaikuttavia tekijöitä	26
5.2.1	Tuottajahintojen lasku	27
5.2.2	Venäjän tuontikielto.....	28
5.2.3	Tukimaksatusten viivästyminen	28
6	MAATALOUDEN TUNNUSLUVUT JA TAVOITTEIDEN SEURANTA	29
6.1	Kannattavuuden tunnuslukuja	29
6.1.1	Käyttökate ja käyttökateprosentti	30
6.1.2	Liiketulos ja liiketulosprosentti.....	30
6.1.3	Nettotulos ja nettotulosprosentti.....	31
6.1.4	Yrittäjänvoitto	32
6.1.5	Kokonaispääoman tuotto-prosentti.....	33
6.1.6	Omanpääoman tuotto-prosentti.....	33
6.1.7	Yrittäjätulo, työansio ja työtuntiansio	34
6.1.8	Kannattavuuskerroin	36

6.2	Rahoituksen tunnuslukuja	36
6.2.1	Omavaraisuusaste	37
6.2.2	Suhteellinen velkaantuneisuus.....	38
6.2.3	Lainojen hoitokate	39
6.2.4	Vieraan pääoman takaisinmaksuaika	40
6.2.5	Quick ratio ja current ratio	40
7	OPPAAN LAADINTA	42
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	44
	LÄHTEET	47
	LIITTEET	51

1 JOHDANTO

Maatalouden kannattavuus on puhuttanut paljon viime aikoina. Tuottajahintojen lasku, tukimaksustusten viivästyminen ja Venäjän tuontikielto on ajanut maataloudenharjoittajat ahtaalle. Kannattavuuteen voidaan vaikuttaa monin eri keinoin, mutta sen muutoksia voidaan myös seurata. Kun muutoksia seurataan, osataan niihin myös reagoida ajoissa.

Maataloudenharjoittajat eivät ole kirjanpitovelvollisia, vaan heitä koskee muistiinpanovelvollisuus. Tilikauden lopussa maataloudenharjoittajan on laadittava laskelma maatalouden tuloksesta. Pelkkä tulos ei kuitenkaan kerro kaikkea, sillä yritys voi olla pahasti veloissa, vaikka tulos olisikin positiivinen. Kahdenkertaisesta kirjanpidosta saadaan tuloslaskelma ja tase, joista voidaan laskea erilaisia tunnuslukuja. Numerot eivät valehtele, ja siksi tunnusluvut kertovatkin faktatietoa yrityksen taloudellisesta tilasta. Kun tunnuslukuja seurataan tietyin väliajoin, huomataan mihin päin ne kehittyvät.

Opinnäytetyön toimeksiantajana on ProAgria Oulu ry. Tavoitteena on selvittää, miten eri tavoin maataloudenharjoittaja voi kirjanpitonsa tehdä, ja mitä haittoja ja hyötyjä niihin sisältyy. Opinnäytetyössä pohditaan maatalouden kannattavuutta ja siihen vaikuttavia tekijöitä, sekä kannattavuutta yleisesti. Lähteinä käytetään pääasiassa kirjanpitolakia ja -asetusta, verohallinnon internetsivuja ja alan kirjallisuutta. Lisäksi lähteinä on myös uutisia ja talouden alan internetsivuja, sekä konsultoidaan toimeksiantajan kanssa ja käytetään hyödyksi heidän ammattitaitoaan. Tuttavapiirissäni on monia maataloudenharjoittajia, joilta saan arvokasta käytännön näkökulmaa työtä tehdessäni.

Opinnäytetyössä tuloslaskelman ja taseen sisältöä selvitetään perusasioista asti ja niiden avulla laaditaan maataloudenharjoittajille sopivanlaiset tuloslaskelma- ja tasesuosituksat. Tuloslaskelmasta ja taseesta saadaan laskettua monenlaisia tunnuslukuja. Tärkeimpiä tunnuslukuja on esitelty opinnäytetyössä selkein kaavoin ja ohjearvoin. Opinnäytetyön lopputuotteena syntyy opas, jota toimeksiantaja voi jakaa maataloudenharjoittaja-asiakkailleen. Opas on ikään kuin tiivistelmä itse opinnäytetyöstä ja sen toivotaan herättävän ajatuksia maataloudenharjoittajissa heidän kirjanpitolitapaansa liittyen. Vaikka kirjanpitovalvoitetta ei olisikaan, olisiko kahdenkertaisen kirjanpidon tekemisestä kuitenkin enemmän hyötyä kuin haittaa?

2 KIRJANPITO

Kaikki yritykset ovat kirjanpitovelvollisia. Kirjanpitoa voidaan tehdä yhdenkertaisena tai kahdenkertaisena. Maataloudenharjoittajalla on muistiinpanovelvollisuus, mikä tarkoittaa käytännössä yhdenkertaista kirjanpitoa. Kirjanpidon avulla yrityksen taloudellista tilannetta ja sen kehittymistä saadaan seurattua tarkasti. Kun asioista pidetään kirjaa ja niitä seurataan, pystytään muutoksiin myös reagoimaan ajoissa.

Kirjanpitolain mukaan kirjanpitovelvollisia ovat avoimet yhtiöt, kommandiittiyhtiöt, osakeyhtiöt, osuuskunnat, yhdistykset, säätiöt, muut yksityisoikeudelliset oikeushenkilöt sekä uskonnonvapauslaissa määritellyt yhdyskunnat ja sen rekisteröidyt paikallisyhteisöt (Kirjanpitolaki 1336/2015 1:1 §). Luonnollinen henkilö on kirjanpitovelvollinen harjoittamastaan liike- ja ammattitoiminnasta. Kirjanpitovelvollisuus koskee myös ammatin- ja liikkeenharjoittajan toimintaa jatkavaa kuolin- tai konkurssipesää. Maataloutta tai kalastusta harjoittava luonnollinen henkilö ei ole kuitenkaan kirjanpitovelvollinen, vaan hänellä on muistiinpanovelvollisuus. (Kirjanpitolaki 1336/2015 1:1 a §.)

2.1 Kahdenkertainen kirjanpito

Kirjanpitovelvollisen on pidettävä normaalisti kahdenkertaista, suoriteperusteista kirjanpitoa (Verohallinto 2016, viitattu 22.5.2017). Suoriteperusteisella kirjanpidolla tarkoitetaan sitä, että menot ja tulot kirjataan sille päivälle, kun hyödyke on siirtynyt myyjältä ostajalle. Tämän vuoksi kirjanpidossa on käytössä myyntisaamisten ja ostovelkojen tilit. Maksuperusteisessa kirjanpidossa tulot ja menot kirjataan sille päivälle, kun maksu on tapahtunut. (Taloushallintoliitto 2017, viitattu 22.5.2017.)

Kahdenkertaisessa kirjanpidossa liiketapahtumat kirjataan aina kahdelle eri tilille. Toiselle tilille kirjaus tehdään debet-puolelle ja toiselle kredit-puolelle. Debet-puolelle tehty kirjaus osoittaa rahan käytön, ja kredit-puolelle tehty merkintä rahan lähteen. (Tomperi 2016, 15). Esimerkiksi, kun yrittäjä myy tavaroita käteisellä asiakkaalle 500 eurolla, tehdään seuraavanlaiset kirjaukset.

Kassa		Myyntitulot	
debet	kredit	debet	kredit
500			500

Rahaa on tullut lisää kassaan, jolloin kirjaus tehdään Kassa-tilin debet-puolelle. Vastakirjaus tehdään siis kredit-puolelle. Myyntitulot-tili kertoo, että raha on lähtöisin myyntituloista.

Liiketapahtumat tulee kirjata sekä aikajärjestykseen että asiajärjestykseen. Kirjausten tulee perustua päivättyihin ja numeroituihin tositteisiin. Tarvittaessa liiketapahtuman, tosittteen ja kirjauksen välinen yhteys tulee olla helposti todettavissa. (Kirjanpitolaki 1336/2015 2:5 §.) Kirjanpitoaineistoa tulee säilyttää 10 vuotta tilikauden päättymisestä (Kirjanpitolaki 1336/2015 2:10 §).

2.2 Yhdenkertainen kirjanpito

Kirjanpitovelvollisen on normaalisti pidettävä kahdenkertaista, suoriteperusteista kirjanpitoa, jossa jokaisesta liiketapahtumasta merkitään sekä rahan lähde että rahan käyttö. Kirjanpitolaissa on kuitenkin poikkeus, jonka mukaan liikkeen- ja ammatinharjoittaja voi pitää yhdenkertaista kirjanpitoa, jos laissa määritellyt edellytykset täyttyvät. (Verohallinto 2016, viitattu 12.5.2017.) Ammatin- ja liikkeenharjoittaja ei ole velvollinen pitämään kahdenkertaista kirjanpitoa, jos sekä päättyneenä että sitä edeltäneellä tilikaudella on täyttynyt enintään yksi seuraavista edellytyksistä:

- Taseen loppusumma ylittää 100 000 euroa
- Liikevaihto tai sitä vastaava tuotto ylittää 200 000 euroa
- Palveluksessa on keskimäärin yli kolme henkilöä (Kirjanpitolaki 1336/2015 1:1 a §.)

Yhdenkertaista kirjanpitoa pidettäessä on tilikauden oltava kalenterivuosi. Yhdenkertaiseen kirjanpitoon merkitään liiketapahtumina saadut tulot sekä maksetut menot, korot ja verot. Kirjanpitoon merkittävä liiketapahtumina myös tavaroiden ja palveluiden oma käyttö. (Verohallinto 2016, viitattu 12.5.2017.) Merkinnät tulee tehdä siten, että kirjanpitovelvollinen voi jatkuvasti selvittää ostovelkojen ja myyntisaamisten määrän. Kirjanpidosta on myös voitava saada tarvittavat tiedot verovelvollisuuden täyttämiseksi. (Kirjanpitolaki 1336/2015 1:1 a §.) Verotuksessa tilitapahtumat jaksotetaan

maksuperusteisesti. Liikkeenharjoittajien on oikaistava yhdenkertainen kirjanpito verotusta varten suoriteperusteiseksi, sillä laki elinkeinotulon verottamisesta mahdollistaa yhdenkertaisen kirjanpidon pitämisen vain ammatinharjoittajille. (Verohallinto 2016, viitattu 12.5.2017.)

Ammatin- ja liikkeenharjoittajan ei yleensä tarvitse laatia tilinpäätöstä. Jos sekä päättyneellä että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella on ylittynyt vähintään kaksi mikroyrityksen raja-arvoista (TAULUKKO 1), on ammatin- ja liikkeenharjoittaja velvollinen laatimaan tilinpäätöksen. Taulukko löytyy sivulta 14. Tällöin tilinpäätös laaditaan samoin kuin mikroyrityksen on se laadittava. (Kirjanpitolaki 1336/2015 1:1 §.)

2.3 Maataloudenharjoittajan muistiinpanovelvollisuus

Maataloutta harjoittavan on pidettävä toiminnastaan muistiinpanoja. Muistiinpanovelvollisuudessa on paljon samoja piirteitä kuin kirjanpitovelvollisuudessa (Kykkänen & Leppiniemi 2015, 33). Muistiinpanovelvollisen on pidettävä tuloista ja menoista sellaisia muistiinpanoja, että niistä selviää eritellyt tulot ja niistä johtuvat menot, arvonlisäveron määrä ja sen perusteet sekä saadut tuet (Verohallinto 2017, viitattu 12.5.2017). Käytännössä muistiinpanovelvollinen siis tekee yhdenkertaisen kirjanpidon (Suihkonen, sähköpostiviesti 6.4.2017). Muistiinpanojen tulee perustua tositteisiin, jotka ovat päivättyjä ja numeroituja. Muistiinpanot kirjataan aikajärjestyksessä. Tulo kirjataan saaduksi silloin, kun se on nostettu tai merkitty tilille, ja meno kirjataan tapahtuneeksi silloin, kun se on maksettu. Muistiinpanoja ja niiden liitteitä on säilytettävä kuusi vuotta verovuoden päättymisestä lukien. (Verohallinto 2017, viitattu 12.5.2017.)

Maataloutta harjoittavan verovelvollisen on myös selvitettävä muistiinpanoissaan seuraavat asiat:

- vuoden aikana myytyjen maatalous- ja puutarhatuotteiden sekä kotieläinten ja tilalla olevan tuotantolaitoksen tuotteiden ostajat;
- maataloudesta johtuneet saamiset sekä maataloudesta johtuneet pitkäaikaiset ja lyhytaikaiset velat, joista on mainittava velkojain nimet ja osoitteet, kunkin velkojan osalta selvitys velan määrästä ja velan kohdistumisesta maatalouteen ja muuhun kuin maatalouteen sekä velasta suoritettu korko ja velasta johtuneet indeksi- ja kurssitappiot;
- vuoden päättyessä tilalla olleet kotieläimet;
- vuoden aikana luovutettujen kotieläinten myyntihinta tai korvaus ja siitä verovuoden tuotoksi jaksotettu osuus sekä aiempina verovuosina luovutettujen kotieläinten verovuoden tuotoksi jaksotettu osuus;

- vuoden aikana hankittujen kotieläinten hankintameno ja siitä verovuoden poistoksi jaksotettu osuus sekä aiempina verovuosina hankittujen kotieläinten verovuoden poistoksi jaksotettu osuus;
- rakennusten ja rakennelmien hankintamenot, menojäännökset sekä menojäännöksistä tehdyt poistot;
- koneiden, kaluston ja laitteiden hankintamenot ja menojäännökset sekä erikseen salaojien, siltojen, patojen ja muiden sellaisten hyödykkeiden hankintamenot ja menojäännökset sekä näiden menojäännöksistä tehdyt poistot;
- maataloudessa työskennelleille henkilöille (ennen verovuoden alkua 14 vuotta täyttäneet perheenjäsenet mukaan luettuina) rahana maksetut palkat, niistä pidätetyt ennakot ja suoritettavat sairausvakuutusmaksut (aiemmin sosiaaliturvamaksut) ja muut työnantajasuoritukset;
- verovelvollisen ja hänen puolisonsa työskentely maataloudessa sekä heidän osuutensa maatalouden nettovarallisuuteen sekä tuloverolain 38 §:n 2 momentissa tarkoitetut luovutusvoitot ja niiden jakautuminen puolisojen kesken;
- maataloudessa vähennyskeltottomat meno-osuudet maatilalla olevien rakennusten, rakennelmien tai niiden osien käytöstä yksityistaloudessa, metsätaloudessa tai muussa elinkeinotoiminnassa sekä laskentaperusteet, joiden mukaan menot on eroteltu maatalouden kuluista;
- maataloudessa vähennyskeltottomat meno-osuudet maataloutta varten palkattujen työntekijöiden sekä maatalouteen kuuluvien koneiden sekä muun kohdassa 7 mainitun omaisuuden ja muun omaisuuden käytöstä yksityistaloudessa, metsätaloudessa tai muussa elinkeinotoiminnassa sekä laskentaperusteet, joiden mukaan menot on eroteltu maatalouden kuluista;
- verovelvollisen kulkuneuvot sekä laskentaperusteet, joiden mukaan kulkuneuvoista johtuneet menot on jaettu maatalouden kuluiksi ja maataloudessa vähennyskeltottomaksi menoksi;
- peruste maatilatalouden tuloverolain 10 e §:n mukaisten tilapäisten työmatkojen aiheuttamien lisäantenneiden elantokustannusten vähentämiseen ja yksityisiin varoihin kuuluvalla autolla tehtyjen maatalouteen liittyvien matkojen aiheuttamien menojen vähentämiseen;
- maataloilta muodostettavan tasausvarauksen peruste;
- tukioikeuksien hankintamenot ja niistä verotuksessa vähennetyt määrät sekä tukioikeuksista saadut luovutushinnat; sekä
- maataloudessa käytettyjen eräiden energiatuotteiden valmisteveron palautuksesta annetussa laissa (603/2006) tarkoitetun veronalaiseksi tuloksi luettavan valmisteveron palautuksen perusteet (Verohallinto 2017, viitattu 12.5.2017.)

Lisäksi laskelma maatalouden tuloksesta on laadittava alla olevan muistiinpanokaavan mukaisesti (KUVIO 1). Tulot ja menot kirjataan ilman arvonlisäveron osuutta. Muistiinpanokaavassa on tulot eroteltu verokannoittain sekä arvonlisäveroton myynti on erikseen. Menoissa on eroteltuina palkkamenot, arvonlisäverotuksessa vähennyskelpoiset ostot verokannoittain, verovuoden poistona vähennettävät kotieläinten jaksotetut hankintamenot, muut maatalouden menot, poistot sekä verovuodelta tehty tasausvaraus. Lopuksi saadaan voiton ja tappion erotus. (Verohallinto 2017, viitattu 12.5.2017.)

Tulot

Verollinen myynti 24 %

1. Eläinten myyntitulot
2. Verovuoden tuotoksi jaksotetut kotieläinten myyntitulot
3. Muut myyntitulot

Verollinen myynti 14 %

4. Kotieläintuotteiden myyntitulot
5. Kasvinviljelytuotteiden myyntitulot

Verollinen myynti 10 %

6. Majoituspalvelut yms. myyntitulot

Arvonlisäveroton myynti

7. Valtiolta saadut tuet
8. Muut arvonlisäverottomat tuet ja korvaukset
9. Tasausvarauksen suora tuloutus
10. Muut maatalouden arvonlisäverottomat tulot

Menot

11. Palkkamenot
12. Arvonlisäverotuksessa vähennyskelpoiset ostot 24 %
13. Verovuoden poistona vähennettävät kotieläinten jaksotetut hankintamenot
14. Arvonlisäverotuksessa vähennyskelpoiset ostot 14% / 10 %
15. Muut maatalouden menot
16. Poistot
17. Verovuodelta tehty tasausvaraus

Erotus (Voitto / Tappio)

Tulot ja menot merkitään ilman arvonlisäveron osuutta.

KUVIO 1. Laskelma maatalouden tuloksesta (Verohallinto 2017, viitattu 12.5.2017).

3 TILINPÄÄTÖS

Kirjanpitovelvollisen on laadittava jokaiselta tilikaudelta tilinpäätös, joka sisältää tuloslaskelman, taseen, tilinpäätöksen liitetiedot ja tase-erittelyt. Toimintakertomus ja rahoituslaskelma ovat myös tilinpäätösasiakirjoja, mutta pienten yritysten ei tarvitse niitä laatia. (Tomperi 2016, 16.) Tilinpäätökseen sisältyvät lisäksi taseen ja tuloslaskelman erien vertailutiedot edelliseltä tilikaudelta. Tilinpäätöksen on annettava oikeat ja riittävät tiedot kirjanpitovelvollisen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Tilinpäätöksen on muodostettava yhtenäinen kokonaisuus, ja siihen liittyvien asiakirjojen on oltava selkeitä. (Tomperi 2016, 146.)

Tilinpäätös on kuin yhteenveto tilikauden taloudellista toiminnan lopputuloksesta, siitä selviää yrityksen tekemä voitto tai tappio. Taseen kautta tilinpäätös kertoo yrityksen varallisuustilanteen. (Minilex 2017, viitattu 22.5.2017.) Kahdenkertaista kirjanpitoa pitävän on laadittava tilinpäätös neljän kuukauden kuluttua tilikauden päättymisestä (Verohallinto 2011, viitattu 22.5.2017). Ennen tilinpäätöksestä on pitänyt laatia sidottu paperinen tasekirja, joka sisältää tuloslaskelman, taseen, rahoituslaskelman, niiden liitetiedot, toimintakertomuksen sekä luettelon käytetyistä kirjanpitokirjoista ja tositteiden lajeista samoin kuin tiedon niiden säilytystavoista (Tomperi 2015, 146). Uuden kirjanpitolain myötä tilinpäätöksestä ei tarvitse laatia paperista ja sidottua versiota, vaan tiedot voidaan tallettaa sähköisesti (Sirkilä 2016, viitattu 2.10.2017).

3.1 Yritysten kokoluokat

Vuoden 2016 alussa kirjanpitolain muutos astui voimaan tuoden monia helpotuksia pienyritysten taloushallintoon. Yritysten raja-arvoja on korotettu, mikä vaikuttaa muun muassa ammatin- ja liikkeenharjoittajan tilinpäätöksen laatimisvelvollisuuteen. Lakiuudistuksen myötä säädettiin myös uusi asetus nimeltään Valtioneuvoston asetus pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessään esitettävistä tiedoista (PMA), jossa on säännelty kevyemmät tilinpäätösvaatimukset mikro- ja pienyrityksille. (Santala 2016, viitattu 22.5.2017). Yritysten kokoluokat määräytyvät päättyneen ja sitä välittömästi edeltäneen tilikauden tilinpäätöspäivän taseen loppusumman, liikevaihdon ja tilikauden aikana palveluksessa olleiden henkilöiden keskimääräisen lukumäärän perusteella. Taulukossa (TAULUKKO 1) on esiteltyinä nämä raja-arvot mikroyrityksen, pienyrityksen ja suuryrityksen osalta.

Taulukossa ei näy keskikokoisten yritysten rajoja, koska niitä koskevat pääasiassa samat säännökset kuin suuryrityksiäkin. Suomen yrityksistä 97 prosenttia on kokoluokassa mikro- tai pienyritykset, minkä vuoksi tässä työssä tilinpäätöksen laatimista tarkastellaan ainoastaan niiden näkökulmasta. (Tomperi 2016, 147.)

TAULUKKO 1. Yritysten kokoluokkien raja-arvot (Kirjanpitolaki 1336/2015 1:4 §).

	Mikroyritys	Pienyritys	Suuryritys
	seuraavasta kolmesta raja-arvosta		
	ylittyy enintään yksi	ylittyy enintään yksi	ylittyy vähintään kaksi
Tase	350 000 €	6 000 000 €	20 000 000 €
Liikevaihto	700 000 €	12 000 000 €	40 000 000 €
Henkilöstö	10	50	250

Jos mikroluokan toiminimellä on tilikautena kalenterivuosi, se ei ole velvollinen laatimaan tilinpäätöstä (Tomperi 2016, 147). Tällöin yrittäjän on kuitenkin laadittava verotusta varten laskelma verotettavasta tulosta ja nettovarallisuudesta (Santala 2016, viitattu 22.5.2017). Käytännössä tilinpäätöksen laatiminen on kuitenkin järkevää, sillä vastaavat tiedot on yleensä selvitettävä verotusta varten. Oikeushenkilöiden on aina kokoluokasta riippumatta pidettävä kahdenkertaista kirjanpitoa ja laadittava tilinpäätös. (Tomperi 2016, 147–148.)

3.2 Tase

Tase kuvaa yrityksen taloudellista asemaa tilikauden päättyessä. Taseessa on kaksi puolta, vastaava- ja vastattavaa-puoli eli varat ja velat. Vastaavaa-puoli osoittaa rahan käyttökohteet ja vastattavaa-puoli rahan lähteet. Myös tasekaavassa on paljon eriä, joita pienet yritykset eivät tarvitse. (Tomperi 2016, 155–158.)

Taseen vastaavaa puolella on pysyvät vastaavat ja vaihtuvat vastaavat. Pysyviä vastaavia ovat erät, jotka on tarkoitettu tuottamaan voittoa jatkuvasti useana tilikautena. Tällaisia eriä ovat aineet-

tomat hyödykkeet, aineelliset hyödykkeet sekä sijoitukset. Aineettomia hyödykkeitä ovat muun muassa kehittämismenot ja ennakkomaksut. Aineellisiin hyödykkeisiin kuuluvat muun muassa maa- ja vesialueet, rakennukset ja rakennelmat sekä koneet ja kalusto. Vaihtuviin vastaaviin kuuluvat vaihto-omaisuus, saamiset, rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pankkisaamiset. Saamisia on sekä pitkä- että lyhytaikaisia. Vaihto-omaisuuteen kuuluu muun muassa aineet ja tarvikkeet sekä keskeneräiset ja valmiit tuotteet. Vaihto-omaisuus voi olla kuitenkin muutakin kuin tavaroita, minkä vuoksi keskeneräiset tuotteet voivat olla esimerkiksi suunnittelutoimistojen keskeneräisiä töitä. (Kirjanpitoasetus 1339/1997 1:6 § ; Tomperi 2016, 159–161.)

Yritystoiminnan pääomarahoitusta selviää taseen vastattavaa-puolelta. Vastattavaa-puolella on eritelty oma pääoma ja vieras pääoma sekä tilinpäätössiirtojen kertymä ja pakolliset varaukset. Vieraassa pääomassa on eritelty pitkäaikainen ja lyhytaikainen vieras pääoma. Velan katsotaan olevan pitkäaikainen, kun se eräännyy maksettavaksi yhtä vuotta pitemmän ajan kuluttua tilinpäätöksestä. Lisäksi vieraassa pääomassa on esitettävä erikseen joukkovelkakirjalainat, vaihtovelkakirjalainat, lainat rahoituslaitoksilta, takaisinlainat työeläkevakuutuslaitoksilta, saadut ennakot, ostovelat, rahoitusvekselivelat, velat konserniyrityksille ja omistusyhteisyriksille, muut velat sekä siirtovelat. (Tomperi 2016, 162–163.)

Tase voidaan laatia lyhennettynä, jos erien yhdistely johtaa selkeämpään esittämistapaan. Kirjanpitoasetuksessa on säädetty erät, jotka on vähintään esitettävä erikseen. Pysyvistä vastaavista on esitettävä erikseen aineettomat ja aineelliset hyödykkeet sekä sijoitukset, vaihtuvista vastaavista vaihto-omaisuus, saamiset, rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pankkisaamiset. Vastattavaa puolella on erikseen esitettävä oma pääoma, tilinpäätössiirtojen kertymä, pakolliset varaukset ja vieras pääoma. Oman pääoman alla on esitettävä erikseen osake-, osuus- tai muu vastaava oma pääoma, ylikurssirahasto, arvonorotusraahasto, muut rahastot, edellisten tilikausien voitto (tappio) sekä tilikauden voitto (tappio). Vieras pääoma on jaettava pitkäaikaiseen ja lyhytaikaiseen. (Kirjanpitoasetus 1339/1997 1:6 § ; Tomperi 2016, 164.)

Mikro- ja pienyrityksen tasekaavat eroavat lähinnä oma pääoman esittämistavassa. Mikroyrityksen tulee esittää oman pääoman alla ne erät, jotka yritysmuotoa sääntelevässä yhtiölainsäädännössä mainitaan omaan pääomaan kuuluviksi. (Ojala 2017, viitattu 23.5.2017.) Näitä eriä ovat esimerkiksi osakepääoma, edellisten tilikausien voitto sekä tilikausien voitto (tappio) ja tilikauden voitto (tappio) (Tomperi 2016, 166).

3.3 Tuloslaskelma

Tuloslaskelmasta selviää, miten tilikauden tulos on syntynyt. Kirjanpitoasetuksesta sekä PMA:sta löytyy omat tuloslaskelmakaavat liiketoimintaa harjoittaville kirjanpitovelvollisille, yhdistyksille ja säätiöille sekä kiinteistön hallintaan perustuvaa toimintaa varten. (Tomperi 2016, 148.)

Ensin tuloslaskelmassa esitetään kaikki yrityksen varsinaisesta liiketoiminnasta johtuneet tuotot ja kulut. Liikevoitto tai –tappio saadaan, kun liikevaihdosta ja liiketoiminnan muista tuotoista vähennetään varsinaisesta liiketoiminnasta johtuneet kulut. Tällaisia kuluja ovat materiaalit ja palvelut, henkilöstökulut, poistot ja liiketoiminnan muut kulut. Varastojen muutos oikaisee muun muassa materiaalihankinnoista johtuvia menoja tilikauden myyntiä vastaaviksi kuluiksi. Poistot ovat laskennallinen kuluerä eikä niitä makseta, vaan pysyvien vastaavien kuten esimerkiksi koneiden hankinta on aikoinaan aiheuttanut maksun. Liikevoitto osoittaa varsinaisen liiketoiminnan tuloksen, jonka jälkeen tuloslaskelmassa esitetään rahoituksesta johtuvat tuotot ja kulut, tuloksen järjestelyerinä poistoeron ja verotusperusteisten varausten muutos sekä tuloverot. Varsinaisessa kululajipohjaisessa tuloslaskelman kaavassa on paljon eriä, joita ei pienissä yrityksissä esiinny. Nämä rivit tulee jättää tuloslaskelmasta pois. (Kirjanpitoasetus 1339/1997 1:1 § ; Tomperi 2016, 148–150.)

Mikro- ja pienyrityksen voivat halutessaan laatia tuloslaskelman lyhennettynä siten, että ensimmäisellä rivillä esitetään liikevaihdon sijasta bruttotulos. Tällöin tuloslaskelman kaavasta jäävät erät liiketoiminnan muut tuotot sekä materiaalit ja palvelut pois, koska ne sisältyvät bruttotulokseen. Muutoin pienyrityksen on laadittava tuloslaskelma kaavan mukaisesti. Mikroyritys voi lisäksi jättää esittämättä tuloslaskelmaerien alakohdat. (Valtioneuvoston asetus pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista 1753/2015 4:1 § ; Tomperi 2016, 153–154.)

3.4 Liitetiedot ja tase-erittelyt

Jos tilinpäätös ei anna oikeaa ja riittävää kuvaa toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta, on liitetiedoissa ilmoitettava sitä varten tarvittavia lisätietoja. Sekä kirjanpitoasetuksessa että pien- ja mikroyritysten tilinpäätöksessä annettavia tietoja koskevassa asetuksessa (PMA) on lueteltu paljon liitetietoina ilmoitettavia tietoja. Suurin osa niistä ei kuitenkaan käytännössä yleisesti esiinny. (Tomperi 2016, 167–168.) Mikro- ja pienyrityksellä on samat vaatimukset liitetietojen suhteen, sillä

poikkeuksella, että mikroyritys ei voi soveltaa rahoitusvälineiden ja sijoituskiinteistöjen käypään arvoon arvostamista, eikä tällöin myöskään annan niistä liitetietoa. (Ojala 2017, viitattu 23.5.2017.) Pienyrityksen on esitettävä myös muut kuin asetuksissa luetellut seikat, jos ne ovat tarpeen oikean ja riittävän kuvan antamiseksi. Mikroyrityksellä ei ole tällaista vaatimusta, vaan sen katsotaan antavan oikean ja riittävän kuvan, kun sen tilinpäätöksessä ilmoitetaan PMA-asetuksessa edellytetyt seikat. Tätä kutsutaan mikroyrityksen ”suojasatamaksi”. (Tomperi 2016, 171.)

Tase-erittelyillä tarkoitetaan tase-erien yksityiskohtaista selvitystä, joka varmentaa tilinpäätöstä. Kirjanpitoasetus edellyttää vain pysyvien ja vaihtuvien vastaavien sekä vieraan pääoman ja pakollisten varausten erittelyä. Tase-erittelyssä kunkin tase-erän sisältö eritellään nimikekohtaisesti ja riittävästi yksilöiden. Tase-erittelyt on allekirjoitettava ja ne on päivättävä niiden allekirjoituspäivälle. Tase-erittelyjä ei tarvitse julkistaa eikä liittää tilinpäätökseen, vaan ne voidaan säilyttää erillisinä. Tase-erittelyt suositellaan kirjoitettavaksi tasekaavan mukaisessa järjestyksessä. (Kirjanpitoasetus 1339/1997 5:1 § ; Tomperi 2016, 176.)

4 MAATALOUDEN TASE JA TULOSLASKELMA

Maatalouden harjoittajien ja maataloutta harjoittavien verotusyhtymien ei tarvitse laatia varsinaista tasetta. Heidän on tehtävä maatalouden varoista laskelma, joka perustuu lakiin varojen arvostamisesta verotuksessa. Tämä laskelma ei kuitenkaan sovellu suoraan kannattavuuslaskentaan, sillä siinä ei oteta ollenkaan huomioon kotieläinten eikä tuote- ja tarvikevarastojen arvoja. Verotuksessa myös pellon sekä koneiden ja rakennusten arvot ovat alempia kuin niiden käyvät arvot. (Enroth & Pellinen 2008, 55.) Tilinpäätöstä ei siis ole pakko tehdä, mutta se olisi kannattavaa. Veroilmoitukseen tarvittavat tiedot saadaan myös tilinpäätöksestä.

Jotta pystyttäisiin laskemaan varsinaisia kannattavuuden tunnuslukuja, tarvitaan vuosittaisia taselaskelmia. Taseen avulla saadaan laskettua tuotantoon sitoutuneen pääoman määrä ja tarkasteluajankohtana tapahtuneet varastomuutokset, joita tarvitaan tunnuslukujen laskennassa. Kirjanpidon avulla taloustilannetta voidaan seurata tarkasti, mutta se on tärkeä apuväline myös budjetoinnissa ja muun toiminnan suunnittelussa. Maatalouden kirjanpidon tekotapa kannattaakin suunnitella siten, että se palvelee maatalouden veroilmoituksen teon lisäksi myös muuta tilan suunnittelua ja seurantaa. (Enroth & Pellinen 2008, 54–57.) Tässä työssä esitellyt suositukset maatalouden taseeksi ja tuloslaskelmaksi on tarkoitettu niille maatalousyrittäjille, jotka ovat maatalouden harjoittajia ja tekevät kirjanpidon maksuperusteisesti. Tase- ja tuloslaskelmasuositukset olen tehnyt itse päivittäen ProAgria Maaseutukeskusten Liiton ja Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen Tietoa tuottamaan –sarjan suosituksia sekä käyttäen apuna Maaseutuviraston liiketoimintasuunnitelman laadintaohjetta.

4.1 Maatalouden taselaskelmasuositus

Taselaskelmasuositus (*KUVIO 2 & 3*) on tarkoitettu sellaisille maatilayrittäjille, jotka harjoittavat maataloutta maataloudenharjoittajina ja tekevät kirjanpidon maksuperusteisesti. (Enroth & Pellinen 2008, 57). Rehuihin kuuluvat ostorehut ja itse tuotetut rehut. Aineisiin ja tarvikkeisiin kuuluvat esimerkiksi siemenet, lannoitteet, kasvinsuojeluaineet ja polttoaineet. Keskenenäisiin ja valmiisiin tuotteisiin ei kirjata eläimiä tai omaan käyttöön tuotettuja rehuja, sillä niille on omat kohtansa. Kesken-

eräisiä tuotteita ovat esimerkiksi talven yli talvehtivat syysviljakasvustot. Myyntisaamisia ovat saamiset tuotteista, jotka on jo myyty ja toimitettu ostajalle, mutta maksu saadaan vasta seuraavan tilikauden aikana. (Maaseutuvirasto 2017, viitattu 31.5.2017.) Tukisaamisia ovat sellaiset tuet, jotka maksetaan vasta seuraavan tilikauden puolella. Vieras pääoma jaetaan pitkä- ja lyhytaikaiseen velan takaisinmaksuajan perusteella. Pitkäaikaista velkaa on se velka tai velan osa, joka erääntyy maksettavaksi yhtä vuotta pidemmän ajan kuluttua. Oman pääoman osuus lasketaan vähentämällä vieraan pääoman määrä taseen loppusummasta. (Enroth & Pellinen 2008, 57.)

VASTAAVAA

PYSYVÄT VASTAAVAT

Aineettomat hyödykkeet

Tukioikeudet

Muut aineettomat hyödykkeet

Aineettomat hyödykkeet yhteensä

Aineelliset hyödykkeet

Maa-alueet

Rakennukset

Koneet ja kalusto

Salaojat

Pitkäaikaiset kasvustot

Muut aineelliset hyödykkeet

Aineelliset hyödykkeet yhteensä

Sijoitukset ja pitkäaikaiset saamiset

Osakkeet ja osuudet

Muut sijoitukset ja pitkäaikaiset saamiset

Sijoitukset ja pitkäaikaiset saamiset yhteensä

VAIHTUVAT VASTAAVAT

Vaihto-omaisuus

Kotieläimet

Rehut

Aineet ja tarvikkeet

Keskeneräiset ja valmiit tuotteet

Muu vaihto-omaisuus

Maksetut ennakkomaksut

Vaihto-omaisuus yhteensä

Lyhytaikaiset saamiset

Myynti- ja tukisaamiset

Lainasaamiset

Arvonlisäverosaamiset

Muut saamiset

Lyhytaikaiset saamiset yhteensä

Rahoitusarvopaperit

Rahoitusarvopaperit

Rahat ja pankkisaamiset

Rahat ja pankkisaamiset

VASTAAVAA YHTEENSÄ

KUVIO 2. Suositellun taseen vastaavaa-puoli.

VASTATTAVAA

OMA PÄÄOMA

Oma pääoma

VIERAS PÄÄOMA

Pitkäaikainen vieras pääoma

Pitkäaikaiset valtion ja korkotukilainat

Muut pitkäaikaiset velat

Pitkäaikainen vieras pääomayhteensä

Lyhytaikainen vieras pääoma

Valtion ja korkotukilainojen lyhytaikainen osuus

Muut korolliset lyhytaikaiset velat

Saadut ennakot

Ostovelat

Arvonlisäverovelat

Muut lyhytaikaiset velat

Lyhytaikainen vieras pääomayhteensä

Vieras pääoma yhteensä

VASTATTAVAA YHTEENSÄ

KUVIO 3. Suositellun taseen vastattavaa-puoli.

4.2 Maatalouden tuloslaskelmasuositus

Maatalouden tuloslaskelmasuositus (*KUVIO 4*) on tarkoitettu sellaisille maatalousyrittäjille, jotka harjoittavat maataloutta maataloudenharjoittajina ja tekevät kirjanpitonsa maksuperusteisesti. Tuloslaskelmassa on oikaisuerinä myynti- ja tukisaamisten muutos sekä ennakkomaksujen ja ostovelkojen muutos, koska maataloudessa tulot ja menot kirjataan maksuperusteisesti. Suoriteperusteisen kirjanpidon tuloslaskelmassa ei näitä oikaisueriä tarvita. (Enroth & Pellinen 2008, 58.)

Maatalouden liikevaihto koostuu kotieläin- ja kasvinviljelytuotoista, maataloustuista ja muista myyntituotoista. Kokonaistuoton laskennassa otetaan huomioon liikevaihdon lisäksi tuotevarastojen ja eläinpääoman muutokset sekä maatilatalouden tuloverolain mukaisen kirjanpidon osalta myös myynti- ja tukisaamisten muutos sekä maatilan sisäisten siirtojen arvo. (Enroth & Pellinen 2008, 61.) Sisäiset siirrot sisältävät maatalouden ulkopuolelle, kuten esimerkiksi yksityistalouteen, maksettua luovutettujen tuotteiden arvon (Luonnonvarakeskus 2017, viitattu 31.5.2017). Kokonaistuottoon otetaan lisäksi huomioon kaikki sellaiset tuotot, joita ei ole otettu huomioon liikevaihdossa (Enroth & Pellinen 2008, 61).

Aine- ja tarvikeostot saadaan kirjanpidosta ja aine- ja tarvikevaraston muutos tasetiedoista. Tällä tavalla oikaistussa tuloslaskelmassa tulee otettua huomioon käytännössä aine- ja tarvikekulut, kun aine- ja tarvikeostojen lisäksi huomioidaan aine- ja tarvikevarastojen muutos. Myös mahdollinen ennakkomaksujen ja ostovelkojen muutos otetaan huomioon, koska esimerkiksi ennakkomaksuna maksetut lannoitteet eivät ole vielä tilan varastossa, vaikka maksettu lannoitelasku on jo ostomenoissa mukana. (Enroth & Pellinen 2008, 61.)

Yrittäjäperheen palkkavaatimus saadaan kertomalla yrittäjäperheen suorittama vuotuinen maataloustuntimäärä keskimääräisellä maataloustyöntekijöiden tuntipalkalla (Enroth & Pellinen 2008, 61). Maatalousvirasto neuvoo käyttämään tuntipalkkana 14 euroa. Henkilöstökuluihin ei oteta huomioon yrittäjän omasta työstä aiheutuneita palkkakuluja, koska ne huomioidaan kohdassa yrittäjäperheen palkkavaatimus. (Maaseutuvirasto 2017, viitattu 31.5.2017.)

Kun kokonaistuotosta vähennetään kulut, saadaan käyttökate. Käyttökatteesta vähennetään poistot, jolloin saadaan liiketulos. Liiketulokseen lisätään korko- ja rahoitustuotot ja vähennetään korkokulut sekä muut rahoituskulut, jolloin saadaan nettotulos. Nettotuloksesta vähennetään oman pääoman korkovaatimus, jolloin saadaan yrittäjänvoitto.

Oman pääoman korkovaatimusprosenttina suositellaan käytettävän viittä prosenttia, joka vastaa kokonaispääoman tuoton ohjearvoissa tyydyttävän kannattavuuden alarajaa (Enroth & Pellinen 2008, 61). Korkovaatimus saadaan, kun lasketaan vuoden alun taseen ja vuoden lopun taseen oman pääoman keskiarvo ja kerrotaan se viiden prosentin korkovaatimuksella (Maaseutuvirasto 2017, viitattu 31.5.2017). Oman pääoman korkovaatimus kertoo yrittäjäperheen oman pääoman käytöstä aiheutuneen kustannuksen (Luonnonvarakeskus 2017, viitattu 31.5.2017).

Jos yrittäjänvoitto on nolla, yrittäjäperheen omalle työlle ja pääomalle on saatu juuri samansuuruinen korvaus kuin tuloslaskelmassa oleva palkkavaatimus ja oman pääoman korkovaatimus. Jos yrittäjänvoitto on positiivinen, on yrittäjäperheen omalle työlle ja pääomalle saatu suurempi korvaus. Useimmiten yrittäjänvoitto jää kuitenkin negatiiviseksi eli maatalouden kustannukset ovat

suuremmat kuin tuotot. Tällöin yrittäjäperhe tyytyy pienempään palkkaan ja oman pääoman korkoon kuin mitä tuloslaskelmassa on asetettu vaatimuksiksi. (Enroth & Pellinen 2008, 61).

TULOSLASKELMA

- + Kotieläintuotot
- + Kasvinviljelytuotot
- + Muut myyntituotot
- + Tuet
- = **LIKEVAIHTO**
- +/- Tuotevarastojen ja eläinpääoman muutos
- +/- Myynti- ja tukisaamisten muutos
- +/- Saatujen ennakoiden muutos
- + Sisäiset siirrot
- + Muut tuotot
- = **KOKONAISTUOTTO**
- Aine ja tarvikeostot
- +/- Aine- ja tarvikevaraston sekä maksettujen ennakkomaksujen muutos
- +/- Ostovelkojen muutos
- Eläinten osto
- Ulkopuoliset palvelut
- Henkilöstökulut
- Yrittäjäperheen palkkavaatimus
- Konevuokrat
- Vuokratulot
- Vakuutuslulut
- Kunnossapitolulut
- Muut maatalouden kulut
- = **KÄYTTÖKATE**
- Rakennuspoistot
- Konepoistot
- Muut poistot
- = **LIKETULOS**
- + Korko- ja rahoitustuotot
- Korko- ja rahoituslulut
- = **NETTOTULOS**
- Oman pääoman korkovaatimus
- = **YRITTÄJÄNVOITTO**

KUVIO 4. Tuloslaskelmasuositus.

5 KANNATTAVUUS

Liiketoiminnan kannattavuus on yritystoiminnan lähtökohta. Kannattavuus riippuu liiketoiminnan tuottojen ja kustannusten määrästä. Jos tuotot ovat suuremmat kuin kustannukset, on liiketoiminta kannattavaa. Yksinkertaisin ja yleisin kannattavuuden mittari on yrityksen tulos, joka lasketaan aina tietyltä ajanjaksolta, kuten esimerkiksi tilikaudelta. (Eklund & Kekkonen 2011, 63.)

Kannattavuutta voidaan tarkastella monista eri näkökulmista, minkä vuoksi kannattavuuden mittaamiseen on kehitelty monia erilaisia talouden tunnuslukuja. Keskeisiä kannattavuutta mittaavia tunnuslukuja ovat myyntikate, käyttökate, liiketulos ja kokonaistulos. Edellä mainitut tunnusluvut voidaan laskea myös suhteellisena osuutena liikevaihdosta, jolloin saadaan myyntikate-, käyttökate-, liiketulos- ja tulosprosentit. (Eklund & Kekkonen 2011, 63.)

5.1 Kannattavuuteen vaikuttavia tekijöitä

Yrityksen kannattavuuteen vaikuttavat siis tuottojen ja kustannuksen määrä. Toiminnan tuottoja yritys saa myynnistä, ja myyntituotot ovat yrityksen saamista tuotoista merkittävin erä. Muita tuottoja yritys voi saada esimerkiksi avustuksina, käytetyn laitteen myynnistä syntyneenä myyntivoittona tai korkotuottoina sijoittamilleen varoille. (Eklund & Kekkonen 2011, 21.)

Kustannuksia aiheutuu hankinnoista, joita ovat esimerkiksi aine- ja tavarakustannukset, alihankintakustannukset, henkilöstökustannukset ja rahoituskustannukset (Eklund & Kekkonen 2011, 63). Kustannusten ajatellaan olevan riippuvaisia tuotetusta suoritemäärästä, minkä perusteella kustannukset jaetaan yleensä muuttuviin ja kiinteisiin kustannuksiin. Muuttuvat kustannukset ovat suoraan riippuvaisia tuotannon määrästä, kun taas kiinteiden kustannusten määrä pysyy samana yrityksen tuotannosta riippumatta. Muuttuvia kustannuksia ovat esimerkiksi raaka-aineet, tuntipalkat sekä koneiden huolto- ja korjauskustannukset. Kiinteitä kustannuksia ovat esimerkiksi vuokrat, kiinteät palkat ja lämmityksen kustannukset. (Eskola & Mäntysaari 2006, 17.)

5.2 Kannattavuuden parantaminen

Myynnin lisääminen kasvattaa yrityksen tulosta ja katetuottoa. Tällöin kiinteät kustannukset pysyvät ennallaan ja ainoastaan muuttuvat kustannukset lisääntyvät suhteessa myynnin kasvuun. Tämän seurauksena tuotot kasvavat enemmän kuin kustannukset, ja tuotekohtaiset kokonaisyksikkökustannukset alenevat. Jotta myynti lisääntyisi, on yrityksen saatava uusia asiakkaita tai vanhojen asiakkaiden on ostettava enemmän. Myynnin lisääminen vaatii yleensä markkinointitoimenpiteitä, jotka taas lisäävät kiinteitä kustannuksia. Tästä syystä myynnin lisääntymisen on oltava tarpeeksi suurta, jotta katetuotto ylittää markkinointikustannusten kasvun. (Yritystoiminta 2017, viitattu 16.3.2017.)

Kannattavuutta voidaan tehokkaasti parantaa nostamalla hintoja, mikäli tuotteiden myyntimäärä ei sen seurauksena alene. Jos kilpailu on alalla kovaa, on hintoja vaikeaa nostaa. Toisaalta, jos asiakkaat ovat tyytyväisiä yritykseen ja sen tuotteisiin ja palveluihin, ei pieni hinnan korotus tunnu heistä välttämättä merkitykselliseltä. Pienikin hintojen korotus voi parantaa yrityksen kannattavuutta merkittävästi, sillä sekä muuttuvat että kiinteät kustannukset pysyvät ennallaan. (Yritystoiminta 2017, viitattu 16.3.2017.)

Kannattavuutta voidaan parantaa myös kustannuksia karsimalla. Kustannuksia voidaan karsia muuttuvista kustannuksista, kiinteistä kustannuksista tai molemmista. Muuttuvien kustannusten alentaminen edellyttää, että tuotteita ostetaan ja valmistetaan edullisemmin kuin ennen. Ostokustannusten alentamiseksi on yrityksen neuvoteltava toimittajan kanssa. Neuvottelut voivat koskea ostohintoja tai esimerkiksi rahti- ja toimituskulujen alentamista. Jotta toimittaja alentaisi ostohintoja, on ostojen yleensä oltava suurempia. Liian suuria määriä ei kuitenkaan kannata ostaa, sillä tällöin varastot kasvavat, ja suuri varasto sitoo pääomaa ja aiheuttaa korkokustannuksia. Varastossa olevat tavarat voivat myös pilaantua tai menettää arvoaan. Toimittajien kilpailuttaminen on myös yksi mahdollinen keino ostokustannusten alentamiseen. (Yritystoiminta 2017, viitattu 16.3.2017.)

Toiminnan tehostamisella ja tarpeettomien kustannuserien karsimisella pystytään alentamaan kiinteitä kustannuksia. Yrityksen toimintojen huolellinen läpikäyminen voi auttaa karsimaan turhia kustannuksia sekä löytämään tapoja tehdä asioita kustannustehokkaammin. Paremman tekniikan käyttöönotto voi alentaa kiinteitä kustannuksia. Esimerkiksi uudet ja tehokkaammat koneet vähentävät työmäärää, ja energiatehokkaammat ratkaisut voivat alentaa yrityksen energiakustannuksia. (Yritystoiminta 2017, viitattu 16.3.2017.)

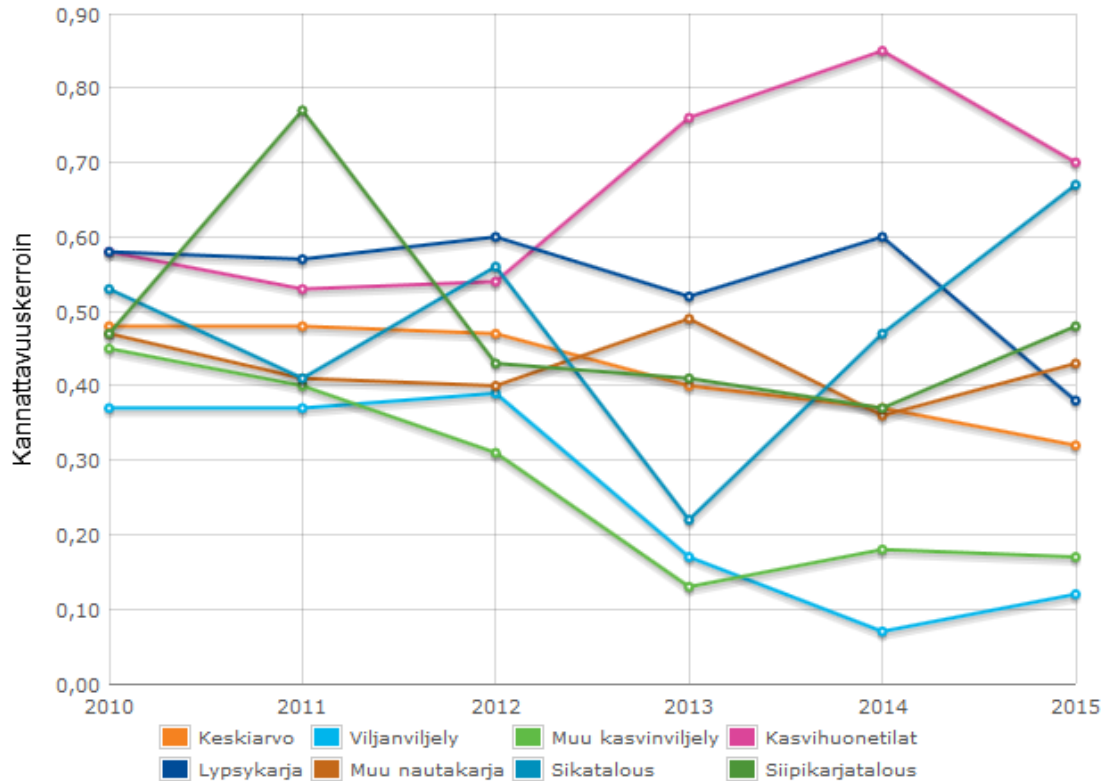
5.1 Maatilayrityksen kannattavuus

Maatilayrityksen kannattavuus määritellään samalla tavalla kuin muiden yritysten kannattavuus, tuottojen on oltava suuremmat kuin kulujen, jotta toiminta olisi kannattavaa. Maatilayritysten tulot muodostuvat kuitenkin eri tavalla kuin useimmissa yrityksissä yleensä. Tästä syystä edellisessä kappaleessa kerrottuja kannattavuuden parantamisen keinoja ei kaikkia voida käytännössä toteuttaa maataloudessa (esimerkiksi hintojen nostoa). Suurin osa maatalouden tuloista tulee tuotteiden myynnistä, mutta yhä suurempi osa tuloista muodostuu EU:n yhteisistä sekä kansallisen tukijärjestelmän tuista (Työ- ja elinkeinohallinto 2017, viitattu 18.3.2017). Vuoden 2014 maatalouden kokonaistuloista tukien osuus oli noin 34 prosenttia. Tukien määrä ja merkitys vaihtelevat tuotantosuunnittain ja alueittain, mutta yksikkötukien taso on pääsääntöisesti sama riippumatta tuotannon laajuudesta. (Patjas 2017, viitattu 18.3.2017.)

Maatalouden tukien avulla varmistetaan kotimaisen ruuan alkutuotanto ja sen kehittämisedellytykset. Keskeisenä lähtökohtana on taata kuluttajalle kohtuuhintaisia ja kotimaisia elintarvikkeita. Maataloustuotteiden tuotantokustannukset ovat Suomessa suuremmat verrattuna muihin EU-maihin pohjoisen sijainnin, pienemmän tilakoon ja muiden suomalaisen maatalouden erityispiirteiden vuoksi. Maataloustuotteiden myyntitulot eivät riitä kattamaan tuotantokustannuksia, minkä vuoksi tukia maksetaan. Esimerkiksi maitolitrin tuottajahinta on vain puolet sen keskimääräisestä tuotantokustannuksesta. (Patjas 2017, viitattu 18.3.2017.)

Luonnonvarakeskuksen kannattavuuskirjanpidon mukaan maatalouden kannattavuus heikkeni entisestään vuonna 2015 (KUVIO 5). Maa- ja puutarhatalouden kannattavuuskerroin aleni 0,37:stä 0,32:een, joka on heikoin tulos koko 2000-luvulla. (Latukka 2016, viitattu 21.3.2017.) Kannattavuuskertoimen ollessa yksi, riittää kokonaistuotto kattamaan kaikki kustannukset mukaan lukien myös omien tuotantotekijöiden kustannukset yrittäjänvoiton ollessa nolla (Luonnonvarakeskus 2017, viitattu 23.2.2017). Yrittäjätulo laski 18 prosenttia, 14 500 euroon, mikä merkitsee viiden euron korvausta työtunnille ja 1,3 prosentin korkoa pääomalle. Kannattavuus oli edelleen alhaisin vilja- ja muilla kasvinviljelytiloilla. Tuotantosuunnista suurin kannattavuus oli kasvihuonetoilla, vaikka niidenkin kannattavuuskerroin laski edelliseen vuoteen verrattuna. Maidontuotannon kannattavuuskerroin laski 0,60:stä 0,38:aan. Sika- ja siipikarjatiltoilla sekä muilla nautakarjatiltoilla kannattavuuskertoimet nousivat. Kokonaispääoman tuotto prosentti oli negatiivinen 2,7 prosenttia. (Latukka 2016, viitattu 21.3.2017.)

Maatalous- ja puutarhayritysten kannattavuuskerroin

KUVIO 5. Maatalous- ja puutarhayritysten kannattavuuskerroin (Latukka 2016, viitattu 21.3.2017).

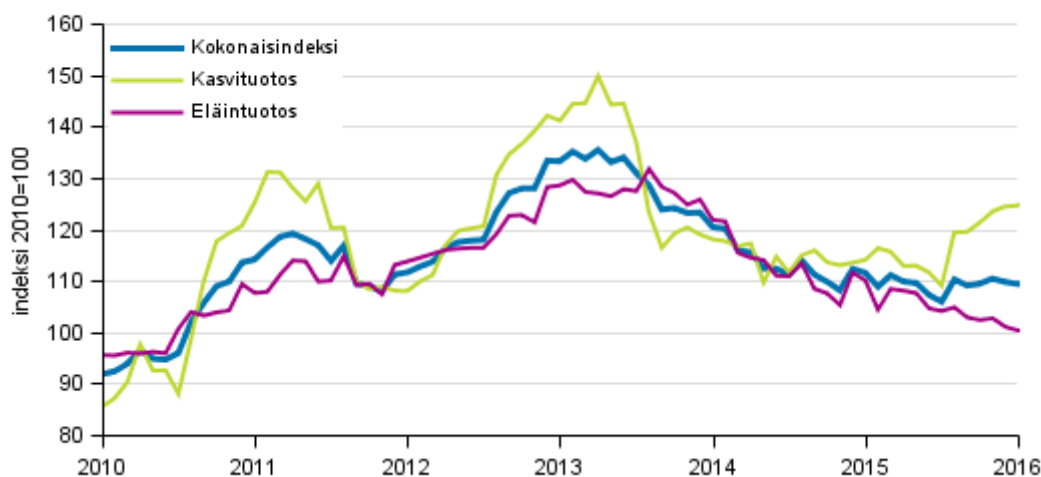
5.2 Maatilayrityksen kannattavuuteen vaikuttavia tekijöitä

Viime aikoina maatalouden kannattavuus on ollut vahvasti esillä. Useiden maataloustuotteiden tuottajahinnat ovat laskeneet vuodesta 2013 lähtien, eivätkä Venäjän tuontikielto, tukimaksatusten lykkääminen ja haastavat sääolosuhteet ole auttaneet maatalouden vaikeaan kannattavuustilanteeseen (Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry 2015, viitattu 18.3.2017). Maitokiintiöiden poistumisen myötä vuonna 2015 on maidontuotannossa ollut ylitarjontaa, mikä on myös vaikuttanut suoraan maidontuotannon markkinoihin (Säkkinen 2016, viitattu 2.10.2016).

5.2.1 Tuottajahintojen lasku

Tilastokeskuksen mukaan maatalouden tuottajahinnat laskivat 0,8 prosenttia vuoden 2016 ensimmäisellä neljänneksellä vuotta aiempaan verrattuna (KUVIO 6). Kasvituotteiden tuottajahinnat nousivat 8,5 prosenttia, johtuen erityisesti vihannesten, perunan sekä viljan hintojen noususta. Kokonaisindeksi pysyi kuitenkin miinuksen puolella, sillä eläinten ja eläintuotteiden hinnat laskivat 6,7 prosenttia. Sian-, naudan- ja broilerinlihan tuottajahinnat ovat olleet laskussa jo neljättä vuotta. Maidon tuottajahinta oli vuoden 2015 loppupuolella varovaisessa nousussa, mutta kääntyi taas vuonna 2016 laskusuuntaan. (Tilastokeskus 2016, viitattu 21.3.2017.)

Maatalouden tuottajahintaindeksi 2010=100, 1/2010–3/2016

KUVIO 6. Maatalouden tuottajahintaindeksi (Tilastokeskus 2016, viitattu 21.3.2017).

Ylen tekemän laajan kyselyn mukaan maataloustuottajien mielestä tuottajahintojen lasku on kaupan syytä. Kyselyyn vastanneista 2800 tuottajasta 95 prosenttia oli sitä mieltä, että kaupalla on liian paljon valtaa suomalaisessa ruokaketjussa. Varsinkin S-ryhmän halpuuttamiskampanjaa pidetään syyppänä hintojen laskuun. Elintarvikemarkkinoita tutkivan professori Jyrki Niemen mielestä tuottajahintojen laskun suurin syy löytyy kuitenkin kansainvälisestä markkinatilanteesta. Kireä kilpailutilanne ja Euroopan ylitarjonta on saatellut tuottajahinnat laskuun. (Hänninen 2015, viitattu 21.3.2017.)

5.2.2 Venäjän tuontikielto

Ukrainan kriisi kärjistyi elokuussa 2014, minkä takia Euroopan unioni ja Yhdysvallat asettivat Venäjälle talouspakotteita. Tarkoituksena oli painostaa Venäjää lopettamaan Krimin niemimaan miehitys. Elokuussa 2014 Venäjä määräsi vastapakotteet, joilla rajoitettiin elintarvikevientä Venäjälle. (Sajari 2016, viitattu 21.3.2017.) Venäjä kielsi maidon ja muiden meijerituotteiden, lihan, kalan, hedelmien sekä vihannesten tuonnin EU-alueelta, Yhdysvalloista, Australiasta, Kanadasta ja Norjasta (STT 2014, viitattu 21.3.2017).

Venäjällä on ollut suuri merkitys vientimaana Suomelle. Vastapakotteisiin määrättyjen tuotteiden viennin arvo oli vuosittain ennen pakotteita noin 270 miljoonaa euroa. Vuonna 2015 arvo oli enää vain kolme miljoonaa euroa. (Sajari 2016, viitattu 21.3.2017.) Toistaiseksi Putin on jatkanut länsimaisten elintarvikkeiden tuontikieltoa vuoden 2017 loppuun asti (Kauppalehti 2016, viitattu 21.3.2017).

5.2.3 Tukimaksatusten viivästyminen

Vuonna 2016 Maaseutuvirasto siirsi EU-tukien maksatusta useilla viikoilla eteenpäin. Tämä ei ollut ensimmäinen vuosi, kun maksatukset tulivat myöhässä. Kyseessä oli kaiken kaikkiaan parin sadan miljoonan euron tukisumma, joka oli jälkimmäinen erä joulukuussa maksuun pannuista EU-maataloustuista, jotka nekin maksettiin myöhässä. Viljelijöiden olisi pitänyt saada lopputuet huhti-toukuussa, mutta viimeisimmät tulivat vasta juhannusviikolla. Tilanne pakotti maatalousyrittäjät tekemään uusia maksujärjestelyjä, neuvottelemaan lainojaan uudelleen ja ottamaan uutta velkaa. Talous oli laskettu ja suunniteltu aiemmin ilmoitettujen maksuaikojen mukaan. (Niiranen 2017, viitattu 21.3.2017.)

Maaseutuviraston mukaan myöhästyminen johtui teknisistä syistä. Maataloustuottajien etujärjestön toiminnanjohtajan mukaan lopullinen vastuu maksatuksista on maa- ja metsätalousministeriöllä ja ministerillä. (Niiranen 2017, viitattu 21.3.2017.) Takalammen mukaan tukien maksamisen myöhästyminen vaikuttavat EU:n maatalouspolitiikan uudistukset sekä valvonnoista vastaavien Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten yhteistoimintaneuvottelut. Tukia ei voi maksaa ennen kuin ELY-keskukset ovat tehneet tarvittavat valvonnat. (Takalampi 2014, viitattu 21.3.2017.)

6 MAATALOUDEN TUNNUSLUVUT JA TAVOITTEIDEN SEURANTA

Tavoitteellisessa toiminnassa tulee taloudellista tilannetta seurata. Talouden suunnittelun ja tarkkailun avulla muutokset huomataan ja niihin osataan puuttua ajoissa. Taloudellista tilannetta kannattaa seurata erilaisten tunnuslukujen avulla. Tunnuslukuja vertaamalla saadaan selville, miten mitattavat asiat ovat muuttuneet tietyllä aikavälillä. Yrittäjän tulisi muistaa, että mitä et mittaa, niin sitä et voi myöskään seurata. Taloudellista tilannetta voi verrata myös muihin maataloihin, ovatko oman tilan tunnusluvut samaa tasoa kuin keskimääräiset maatalojen tunnusluvut.

Maataloudessa yrittäjäperhe tekee yleensä suurimman osan tilan töistä, mutta he eivät pysty maksamaan verotuksessa huomioon otettavaa palkkaa itselleen, minkä vuoksi maatalouden tunnuslukujen laskennassa yrittäjäperheen palkkavaatimus on tärkeässä asemassa. Tämän vuoksi maataloudessa on käytössä paljon erilaisia palkkavaatimukseen ja yrittäjän saamaan tuloon liittyviä tunnuslukuja, joita ei ole käytössä yleisen yritystoiminnan tunnusluvuissa. (Enroth & Pellinen 2008, 67.) Tässä työssä on esitelty keskeisiä yleisen yritystoiminnan tunnuslukuja sekä maatalouden perinteisiä tunnuslukuja.

6.1 Kannattavuuden tunnuslukuja

Kannattavuuden tunnuslukuja voidaan laskea sekä euromääräisinä että suhteellisina. Euromääräiset tunnusluvut, kuten esimerkiksi nettotulos ja yrittäjänvoitto kertovat kannattavuudesta euroissa. Suhteelliset tunnusluvut, kuten esimerkiksi oman pääoman tuotto prosentti ja kannattavuuskerroin kertovat, että kuinka paljon euroja on saatu suhteessa tuotantoon sitoutuneeseen pääomaan. Kannattavuuden arvioinnissa on tarpeellista käyttää useampaa kuin yhtä tunnuslukua oikea kuvan saamiseksi. Eniten käytettyjä kannattavuuden tunnuslukuja maatalojen talousseurannassa ovat kannattavuuskerroin, yrittäjätulo, työtuntiansio, oman pääoman tuotto prosentti sekä kokonaispääoman tuotto prosentti. (Enroth & Pellinen 2008, 68.)

6.1.1 Käyttökate ja käyttökateprosentti

Käyttökate kertoo, kuinka paljon yritystoiminnasta jää tuloja korkojen ja poistojen kattamiseen sekä mahdolliseksi voitoksi (KAAVA 1). Käyttökateprosentti on hyvin toimialakohtainen luku, minkä vuoksi sille ei ole annettu ohjearvoja. Käyttökateen tulee olla sitä suurempi, mitä enemmän yrityksen toiminta vaatii investointeja suhteessa liikevaihtoon. Maatiloilla käyttökateen tulee olla suhteellisen suuri, koska liikevaihto jää yleensä pieneksi sijoitettuun pääomaan nähden. Maatilojen käyttökatteita vertaillaessa tulee ottaa huomioon vuokrapellon, vuokrakoneiden ja vuokrarakennusten käyttö, sillä vuokramenot sisältyvät maatalouden menoihin. Paljon vuokrausta käyttävillä tiloilla maatalouden menot ovat suuret ja näin käyttökate jää pieneksi. (Enroth & Pellinen 2008, 69.)

KAAVA 1. Käyttökate ja käyttökateprosentti (Enroth & Pellinen 2008, 69).

Liiketoiminnan tuotot = liikevaihto + muut tuotot

Käyttökate = liiketoiminnan tulos ennen poistoja ja rahoituseriä

$$\text{Käyttökate} - \% = \frac{\text{käyttökate}}{\text{liiketoiminnan tuotot yhteensä}} \times 100$$

6.1.2 Liiketulos ja liiketulosprosentti

Liiketulos saadaan, kun käyttökatteesta vähennetään poistot (KAAVA 2). Liiketulos kertoo, kuinka paljon tuotoista jää pääomien korkoksi ja voitoksi. Liiketulos on oikaistun tuloslaskelman välitulos, joka poikkeaa virallisen tuloslaskelman liikevoitosta yrittäjäperheen palkkavaatimuksen verran. Maatalous sitoo paljon pääomaa suhteessa liikevaihtoon, minkä vuoksi useimmiten liiketulos ei riitä kattamaan vieraan pääoman korkoja ja oman pääoman korkovaatimusta. (Enroth & Pellinen 2008, 70.)

KAAVA 2. Liiketulos ja liiketulosprosentti (Enroth & Pellinen 2008, 70).

$$\text{Liiketulos} = \text{käyttökate} - \text{poistot}$$

$$\text{Liiketulos} - \% = \frac{\text{liiketulos}}{\text{liiketoiminnan tuotot yhteensä}} \times 100$$

Yleisten ohjearvojen (TAULUKKO 2) mukaan liiketulosprosenttia pidetään hyvänä, kun se on yli 10 prosenttia. Alle viiden prosentin liiketulos on yleisten ohjearvojen mukaan huono. Liiketulosprosentin ollessa viiden ja kymmenen välillä, pidetään arvoa tyydyttävänä. (Enroth & Pellinen 2008, 70.)

TAULUKKO 2. Liiketulosprosentin yleisiä ohjearvoja (Enroth & Pellinen 2008, 70).

yli 10 %	hyvä
5 – 10 %	tyydyttävä
alle 5 %	huono

6.1.3 Nettotulos ja nettotulosprosentti

Nettotulos saadaan, kun liiketulokseen lisätään saadut korko- ja rahoitustuotot ja vähennetään korko- ja rahoituskulut (KAAVA 3). Nettotulos kertoo, kuinka paljon omalle pääomalle saadaan tuottoa. Nettotuloksen ollessa suurempi kuin omalle pääomalle laskettava korkovaatimus, saadaan yrittäjänvoittoa. Nettotulosta tulee verrata ensisijaisesti verollisiin tuottovaihtoehtoihin, sillä laskelmassa ei ole vähennetty erikseen oman pääoman tuotoksi jäävästä tulosta maksettavia veroja. (Enroth & Pellinen 2008, 71.)

KAAVA 3. Nettotulos ja nettotulosprosentti (Enroth & Pellinen 2008, 71).

Nettotulos = liike-tulos + saadut korko – ja rahoitustuotot – korko – ja rahoitustuotot

$$\text{Nettotulos} - \% = \frac{\text{nettotulos}}{\text{liiketoiminnan tuotot yhteensä}} \times 100$$

6.1.4 Yrittäjänvoitto

Kun nettotuloksesta vähennetään oman pääoman korkovaatimus, saadaan yrittäjänvoitto (KAAVA 4). Yrittäjänvoitto kertoo, jääkö toiminnasta varsinaista voittoa. Oman pääoman korkovaatimusprosenttina suositellaan käytettävään viittä prosenttia. Oman pääoman keskimääräinen määrä tilikaudella saadaan, kun lasketaan vuoden alun taseen ja vuoden lopun taseen oman pääoman keskiarvo. Jos yrittäjänvoitto on positiivinen, on kaikki kustannukset saatu katettua. Yrittäjänvoiton ollessa negatiivinen, ei kaikkia kustannuksia ole saatu katettua. Useimmiten yrittäjänvoitto on negatiivinen, mutta on kuitenkin muistettava, että kustannuksissa on otettu huomioon yrittäjäperheen palkkovaatimus ja oman pääoman korkovaatimus. Yrittäjänvoiton ollessa negatiivinen, ei ole saatu vaatimusten mukaista palkkaa eikä oman pääoman korkoa. Jos yrittäjänvoitto on hieman negatiivinen, tarkoittaa se sitä, että on päästy lähelle tavoitetasoa. (Enroth & Pellinen 2008, 72.)

KAAVA 4. Yrittäjänvoitto (Enroth & Pellinen 2008, 72).

$$\begin{aligned} \text{Oman pääoman korkovaatimus} \\ = \text{korkovaatimusprosentti} \times \text{oman pääoman keskimääräinen määrä tilikaudella} \end{aligned}$$

$$\text{Yrittäjänvoitto} = \text{nettotulos} - \text{oman pääoman korkovaatimus}$$

6.1.5 Kokonaispääoman tuotto prosentti

Kokonaispääoman tuotto prosentti kertoo, kuinka paljon tuottoa jää koroksi pääomalle, kun tuotoista vähennetään kaikki muut kustannukset paitsi korko- ja rahoituskulut sekä oman pääoman korkovaatimus (KAAVA 5). Maatalous sitoo paljon pääomaa liikevaihtoon verrattuna, minkä vuoksi kokonaispääoman tuotto prosentti jää usein pieneksi. Jos kokonaispääoman tuotto prosentti on negatiivinen, ovat maatalouden kustannukset ilman korko- ja rahoituskuluja ja oman pääoman korkovaatimusta suuremmat kuin saadut tuotot yhteensä. (Enroth & Pellinen 2008, 73.)

KAAVA 5. Kokonaispääoman tuotto prosentti (Enroth & Pellinen 2008, 73).

$$\text{Kokonaispääoman tuotto} - \% = \frac{\text{nettotulos} + \text{korko} - \text{ja rahoituskulut}}{\text{kokonaispääoman keskimääräinen määrä tarkasteluvuonna}} \times 100$$

Yleisesti käytettyjen ohjearvojen (TAULUKKO 3) mukaan kokonaispääoman tuotto prosenttia pidetään hyvänä, kun se on yli 10 prosenttia ja heikkona, kun se on alle viisi prosenttia. Viiden ja kymmenen prosentin välissä ollessaan on kokonaispääoman tuotto prosentti tyydyttävällä tasolla. (Enroth & Pellinen 2008, 73.)

TAULUKKO 3. Kokonaispääoman tuotto prosentille yleisesti käytetyt ohjearvot (Enroth & Pellinen 2008, 73).

yli 10 %	hyvä
5 – 10 %	tyydyttävä
alle 5 %	heikko

6.1.6 Omanpääoman tuotto prosentti

Omanpääoman tuotto prosentti (KAAVA 6) kertoo, kuinka paljon tuottoa jää koroksi omalle pääomalle, kun tuotoista vähennetään kaikki muut kustannukset paitsi oman pääoman korkovaatimus.

Pienikin nettotulos voi riittää suureen oman pääoman tuotto prosenttiin, jos oman pääoman määrä on hyvin pieni. (Enroth & Pellinen 2008, 74.)

KAAVA 6. Oman pääoman tuotto prosentti (Enroth & Pellinen 2008, 74).

$$\text{Oman pääoman tuotto} - \% = \frac{\text{nettotulos}}{\text{oman pääoman keskimääräinen määrä tarkasteluvuonna}} \times 100$$

Omanpääoman tuotto prosenttin perustavoitteena pidetään viittä prosenttia. Jos oman pääoman tuotto prosentti on nollan ja viiden välillä, kaikki muut kustannukset, mukaan lukien yrittäjäperheen palkkavaatimus, on saatu katettua kokonaan, mutta oman pääoman tuotto on jäänyt alle viiden prosenttiin. Jos oman pääoma tuotto prosentti on negatiivinen, ovat maatalouden kustannukset ilman oman pääoman korkovaatimusta suuremmat kuin saadut tuotot yhteensä. (Enroth & Pellinen 2008, 74.)

6.1.7 Yrittäjätulo, työansio ja työtuntiansio

Yrittäjätulo saadaan lisäämällä tuloslaskelman nettotulokseen yrittäjäperheen palkkavaatimus (KAAVA 7). Yrittäjätulo kuvaa yrittäjäperheen oman työn palkaksi ja oman pääoman koroksi jäävää tuloa. Yrittäjätulosta ei ole vielä vähennetty veroja. Kun yrittäjätulosta vähennetään oman pääoman korkovaatimus, saadaan työansio. Yrittäjätulo on yleensä suurempi tiloilla, joissa tarvitaan enemmän työpanosta. Esimerkiksi lypsykarjatiloiilla yrittäjätulo on yleensä kaksin- tai kolminkertainen viljailoihin verrattuna. (Enroth & Pellinen 2008, 76.)

KAAVA 7. Yrittäjätulo (Enroth & Pellinen 2008, 76).

$$\text{Yrittäjätulo} = \text{nettotulos} + \text{yrittäjäperheen palkkavaatimus}$$

Työansio saadaan vähentämällä yrittäjätulosta oman pääoman korkovaatimus (KAAVA 8). Työansiota voidaan verrata vaihtoehtoisista tulonlähteistä saatavaan verotettavan tulon määrään. Työansio kertoo, kuinka paljon yrittäjäperheen omalle työlle saadaan korvausta, kun tuotoista on vähennetty kaikki muut kustannukset paitsi yrittäjäperheen palkkovaatimus ja verot. Jos tiloja vertailaan keskenään, on työansio hyvä jakaa työtuntimäärällä, jotta luvut ovat vertailukelpoisempia. Tällöin saadaan seuraavassa kohdassa esitelty työtuntiansio. Erilaisilla tiloilla on suuria eroja työtuntimäärissä. (Enroth & Pellinen 2008, 77.)

KAAVA 8. Työansio (Enroth & Pellinen 2008, 77).

$$\begin{aligned} \text{Oman pääoman korkovaatimus} \\ = \text{korkoprosentti} \times \text{oman pääoman keskimääräinen määrä tarkasteluvuonna} \end{aligned}$$

$$\text{Työansio} = \text{yrittäjätulo} - \text{oman pääoman korkovaatimus}$$

Työtuntiansio saadaan jakamalla työansio yrittäjäperheen tuntityömäärällä (KAAVA 9). Työtuntiansioista ei ole vähennetty veroja, jotta sitä voisi helpommin verrata esimerkiksi tilan ulkopuolisiin ansiomahdollisuuksiin. Tarkasteltaessa työtuntiansiota, on muistettava, että työtuntiansion määrään vaikuttavat muun muassa maatalouteen sitoutuneen pääoman arvostamistavat, oman pääoman korkoprosentti ja yrittäjäperheen oman työmäärän laskentatarkkuus. (Enroth & Pellinen 2008, 76.)

KAAVA 9. Työtuntiansio (Enroth & Pellinen 2008, 76).

$$\text{Työtuntiansio} = \frac{\text{työansio}}{\text{yrittäjäperheen työmäärä tunteina}}$$

6.1.8 Kannattavuuskerroin

Kannattavuuskerroin saadaan, kun yrittäjätulo jaetaan yrittäjäperheen palkkavaatimuksen ja oman pääoman korkovaatimuksen summalla (KAAVA 10). Kannattavuuskerroin kuvaa, kuinka hyvin yrittäjätulolla saadaan katettua oman pääoman korkovaatimus ja oman työn palkkavaatimus. Jos kannattavuuskerroin on yksi, on omalle työlle ja pääomalle saatu palkkavaatimuksen ja pääoman korkovaatimuksen mukainen tuotto. Jos kannattavuuskerroin on pienempi kuin yksi, ei omalle työlle ja pääomalle ole saatu täyttä korvausta. Jos taas kannattavuuskerroin on suurempi kuin yksi, on omalle työlle ja pääomalle saatu enemmän korvausta kuin palkkavaatimuksena ja pääoman korkovaatimuksena on laskettu. Eri tilojen välisiin kannattavuuseroihin vaikuttavat eniten suorien rahamenojen määrä suhteessa liikevaihtoon, liikevaihdon määrä suhteessa taseeseen, yrittäjäperheen työmäärä, poistojen määrä, korot sekä oman pääoman korkovaatimus. (Enroth & Pellinen 2008, 78–79.)

Kannattavuuskerroin kuvaa myös kannattavuuskehitystä, sillä se ottaa huomioon myös työn ja pääoman käyttömäärissä tapahtuneet muutokset. Kannattavuuskerroin sopii paremmin erikokoisten ja eri tuotantosuintien väliseen vertailuun kuin rahamääräiset käsitteet. Kannattavuuskerroin mittaa tasapuolisesti sekä työvaltaisen että pääomavaltaisen tuotannon kannattavuuden, koska tuotantontekijöistä työtä ja pääomaa käsitellään tasavertaisina kannattavuuskerrointa laskettaessa. (Luonnonvarakeskus 2017, viitattu 1.6.2017.)

KAAVA 10. Kannattavuuskerroin (Enroth & Pellinen 2008, 78).

$$\text{Kannattavuuskerroin} = \frac{\text{yrittäjätulo}}{\text{yrittäjäperheen palkkavaatimus} + \text{oman pääoman korkovaatimus}}$$

6.2 Rahoituksen tunnuslukuja

Rahoituksen tunnusluvut kuvaavat yrityksen vakavaraisuutta ja maksuvalmiutta. Omavaraisuusaste, suhteellinen velkaantuneisuus sekä käyttöpääoma ja sen kiertoajat kuvaavat pääomaraken-

netta. Rahoituksen riittävyttä kuvaavat quick ratio, current ratio, vieraan pääoman takaisinmaksu-aika ja lainojen hoitokate. Mitä parempi yrityksen omavaraisuusaste on, sitä paremmat edellytykset yrityksen on tarvittaessa saada rahoitusta esimerkiksi investointeihin. Viime aikoina nautatilat ovat tehneet paljon investointeja, minkä vuoksi suhteellinen velkaantuneisuus on ollut kasvussa. (Enroth & Pellinen 2008, 80.)

6.2.1 Omavaraisuusaste

Omavaraisuusaste saadaan kun oma pääoma jaetaan taseen loppusumman ja saatujen ennakoitujen erotuksella (KAAVA 11). Omavaraisuusaste mittaa yrityksen vakavaraisuutta ja rahoitusriskiä. Mitä korkeampi omavaraisuusaste on, sitä vakavaraisempi on yritys ja sitä pienempi on rahoitusriski. (Luonnonvarakeskus 2017, viitattu 1.6.2017.) Maatalousyriyten omavaraisuusasteet ovat yleensä melko korkeat, sillä maatalous sitoo tuottoon nähden paljon pääomaa (Enroth & Pellinen 2008, 80).

KAAVA 11. Omavaraisuusasteprosentti (Enroth & Pellinen 2008, 80).

$$\text{Omavaraisuusaste} - \% = \frac{\text{oma pääoma}}{\text{taseen loppusumma} - \text{saadut ennakot}} \times 100$$

Yleisen arviointiohjeen (TAULUKKO 4) mukaan omavaraisuusastetta pidetään heikkona sen ollessa alle 20 prosenttia ja hyvänä sen ollessa yli 40 prosenttia. Näiden prosenttilukujen välillä ollessaan omavaraisuusaste on tyydyttävällä tasolla. (Enroth & Pellinen 2008, 80.)

TAULUKKO 4. Yleinen omavaraisuusasteen arviointiohje (Enroth & Pellinen 2008, 80).

alle 20 %	heikko
20–40 %	tyydyttävä
yli 40 %	hyvä

6.2.2 Suhteellinen velkaantuneisuus

Suhteellinen velkaantuneisuus kertoo yrityksen vakavaraisuudesta ja se kuvaa velkojen suhdetta liikevaihtoon (KAAVA 12). Mitä suurempi suhteellinen velkaantuneisuus on, sitä enemmän liikevaihdosta joudutaan käyttämään velkojen hoitoon. Maataloudella suhteellinen velkaantuneisuus voi olla suuri, vaikka omavaraisuusaste on hyvä, sillä tuotanto vaatii yleensä paljon pääomaa suhteessa liikevaihtoon. Maataloudessa on karkea perussääntö, jonka mukaan suhteellisessa velkaantuneisuudessa 100 prosenttia pidetään tarkkailurajana ja 200 prosenttia erityisseurannan rajana. (Enroth & Pellinen 2008, 81).

KAAVA 12. Suhteellinen velkaantuneisuus (Enroth & Pellinen 2008, 81).

$$\text{Suhteellinen velkaantuneisuus} = \frac{\text{taseen velat} - \text{saadut ennakot}}{\text{liikevaihto}} \times 100$$

Suhteellisen velkaantuneisuuden ollessa yli 80 prosenttia, pidetään sitä yleisten ohjearvojen mukaan heikkona (TAULUKKO 5). Suhteellista velkaantuneisuutta pidetään hyvänä, kun se on alle 40 prosenttia. Näiden lukujen välillä olevaa suhteellisen velkaantuneisuuden arvoa pidetään tyydyttävänä. (Enroth & Pellinen 2008, 81.)

TAULUKKO 5. Yleisiä ohjearvoja tuotannollisten yritysten suhteelliselle velkaantuneisuudelle (Enroth & Pellinen 2008, 81).

alle 40 %	hyvä
40–80 %	tyydyttävä
yli 80 %	heikko

6.2.3 Lainojen hoitokate

Lainojen hoitokate saadaan jakamalla rahoitusjäämän ja rahoituskulujen summa rahoituskulujen ja pitkäaikaisten lainojen lyhennysten summalla (KAAVA 13). Lainojen hoitokate mittaa tuloksen rahoituksellista riittävyyttä vieraan pääoman velvoitteiden hoitamiseen. Tunnusluku mittaa rahoituksen riittävyyttä vain yhdestä näkökulmasta, vieraan pääoman hoidon näkökulmasta. Lainojen hoitokatteen laskennassa käytetään rahoitusjäämää, joka saadaan summaamalla käyttökate, rahoitustuotot sekä yrittäjäperheen palkkavaatimus ja vähentämällä niiden summasta rahoituskulut ja yksityisotot. Rahoitusjäämä pyrkii kuvamaan sitä, paljonko rahaa olisi maksimissaan käytettävissä lainojen lyhennyksiin. Useimmilla tiloilla lainojen hoitokate on yli kahden, mikä tarkoittaa sitä, että tarvittaessa tilat voisivat lyhentää lainojaan myös nopeamassa aikataulussa. (Enroth & Pellinen 2008, 82.)

KAAVA 13. Lainojen hoitokate (Enroth & Pellinen 2008, 82).

$$\text{Rahoitusjäämä} = \text{käyttökate} + \text{rahoitustuotot} - \text{rahoituskulut} + \text{yrittäjäperheen palkkavaatimus} - \text{yksityisotot}$$

$$\text{Lainojen hoitokate} = \frac{\text{rahoitusjäämä} + \text{rahoituskulut}}{\text{rahoituskulut} + \text{pitkäaikaisten lainojen lyhennykset}}$$

Ohjearvojen (TAULUKKO 6) mukaan lainojen hoitokatetta pidetään hyvänä, kun se on yli 2 ja heikkona, kun se on alle 1. Yhden ja kahden välillä oleva lainojen hoitokatteen arvo on tyydyttävä. (Enroth & Pellinen 2008, 82.)

TAULUKKO 6. Lainojen hoitokatteen ohjearvoja (Enroth & Pellinen 2008, 82).

yli 2	hyvä
1–2	tyydyttävä
alle 1	heikko

6.2.4 Vieraan pääoman takaisinmaksuaika

Vieraan pääoman takaisinmaksuaika saadaan vähentämällä vuoden lopun vieraan pääoman määrästä ostovelat sekä saadut ennakot ja jakamalla erotus rahoitusjäämällä (KAAVA 14). Vieraan pääoman maksuaika kertoo, kuinka pitkä aika menee vieraan pääoman takaisinmaksuun, jos siihen käytetään vuosittain rahoitusjäämää vastaava summa. Tiloilla, joilla on paljon velkaa, on vieraan pääoman takaisinmaksuaika pidempi kuin tiloilla, joilla velkaa on vähempi. (Enroth & Pellinen 2008, 82.)

KAAVA 14. Vieraan pääoman takaisinmaksuaika (Enroth & Pellinen 2008, 82).

$$\text{Vieraan pääoman takaisinmaksuaika} = \frac{\text{vieras pääoma 31.12} - \text{ostovelat} - \text{saadut ennakot}}{\text{rahoitusjäämä}}$$

6.2.5 Quick ratio ja current ratio

Quick ratio saadaan jakamalla rahoitusomaisuus lyhytaikaisen vieraan pääoman ja saatujen ennakkoiden erotuksella (KAAVA 15). Quick ratio mittaa yrityksen kykyä selviytyä lyhytaikaisista veloistaan pelkällä rahoitusomaisuudellaan. Current ratiossa otetaan huomioon rahoitusomaisuuden lisäksi myös vaihto-omaisuus (KAAVA 15). Quick ratio ja current ratio kertovat vain tarkasteluhetken eli vuoden lopun tilanteen ja tilanne voi vaihdella maatiloilla paljonkin vuoden kuluessa riippuen tulojen ja menojen ajoittumisesta. Maataloudessa quick ratio ja current ratio ovat yleensä tyydyttävällä tai hyvällä tasolla. (Enroth & Pellinen 2008, 83.)

KAAVA 15. Quick ratio ja Current ratio (Enroth & Pellinen 2008, 83).

Rahoitusomaisuus = lyhytaikaiset aamiset + rahat ja rahoitusarvopaperit

$$\text{Quick ratio} = \frac{\text{rahoitusomaisuus}}{\text{lyhytaikainen vieras pääoma} - \text{saadut ennakot}}$$

$$\text{Current ratio} = \frac{\text{vaihto - omaisuus} + \text{rahoitusomaisuus}}{\text{lyhytaikainen vieras pääoma}}$$

Quick ratiota pidetään hyvänä, kun se ylittää arvon 1 (TAULUKKO 7). Ollessaan alle 0,5, on quick ratio heikko. Jos quick ratio on välillä 0,5–1, on se tyydyttävällä tasolla. (Enroth & Pellinen 2008, 83.)

TAULUKKO 7. Quick ration ohjearvoja (Enroth & Pellinen 2008, 83).

<i>yli 1</i>	<i>hyvä</i>
<i>0,5–1</i>	<i>tyydyttävä</i>
<i>alle 0,5</i>	<i>heikko</i>

Current ratiota taas pidetään hyvänä, kun se ylittää arvon 2 (TAULUKKO 8). Välillä 1–2 current ratio on tyydyttävällä tasolla. Alle yhden oleva current ratio on heikko. (Enroth & Pellinen 2008, 83.)

TAULUKKO 8. Current ration yleisiä ohjearvoja (Enroth & Pellinen 2008, 83).

<i>yli 2</i>	<i>hyvä</i>
<i>1–2</i>	<i>tyydyttävä</i>
<i>alle 1</i>	<i>heikko</i>

7 OPPAAN LAADINTA

Opinnäytetyön lopputuotteena syntyi opas, jota ProAgria Oulu ry voi jakaa maataloudenharjoittajille. Oppaan tarkoituksena on saada maataloudenharjoittajat miettimään omaa kirjanpitolitotapaansa. Millä tavoin kirjanpito olisi järkevintä tehdä? Opasta suunniteltiin yhdessä ProAgrian kanssa, ja siitä haluttiin tehdä mahdollisimman lyhyt ja ytimekäs. ProAgrian maatalouden talousasiantuntija oli suurena apuna oppaan sisältöä mietittäessä. Pyrkimyksenä oli, että opas on selkokielineinen, jotta sitä ymmärtävät myös ihmiset, jotka eivät ole taloushallinnon ammattilaisia.

Oppaan teko aloitettiin vasta kun koko opinnäytetyön teoriaosuus oli valmiina. Opinnäytetyössä oli paljon teoriaa, mutta oppaaseen haluttiin ottaa vain kaikista tärkeimmät asiat, jotta siitä ei tulisi liian pitkä. Jos opas on liian pitkä, voi se jäädä asiakkailta lukematta.

Aluksi oppaassa kerrotaan, että maataloudenharjoittajat eivät ole kirjanpitovelvollisia vaan muis-tiinpanovelvollisia. Vaikka kirjanpitovelvollisuutta ei olisi, voi jokainen kuitenkin halutessaan tehdä kahdenkertaisen kirjanpidon. Kahdenkertaisen kirjanpidon avulla saadaan tuloslaskelma ja tase, joiden sisältö on kuvattu yksinkertaisesti. Seuraavaksi todetaan, että tuloslaskelmasta ja taseesta saadaan laskettua erilaisia tunnuslukuja. Aluksi oppaassa ei ollut tuloslaskelma- ja tasesuosituksia, mutta päätimme kuitenkin lisätä ne oppaaseen. Monille yrittäjille varsinkin tase voi olla outo, joten taseen kaava voisi selkeyttää sitä.

Oppaaseen päätettiin ottaa neljä maataloudenharjoittajille merkittävää tunnuslukua. Tunnuslu-vuiksi valittiin käyttökate ja –prosentti, kannattavuuskerroin, omavaraisuusaste sekä suhteellinen velkaantuneisuus, koska niitä maataloudenharjoittajien kannattaisi seurata. Tunnusluvut on esitel-tynä oppaassa selkein kaavoin ja ohjearvoin.

Lopuksi todetaan, että tunnuslukujen avulla yrityksen taloudellista tilaa ja sen muutoksia voidaan seurata tarkasti. Kun muutoksia seurataan, osataan niihin myös reagoida ajoissa. Lisäksi todetaan myös muutamia muita kahdenkertaisen kirjanpidon hyötyjä; siitä saadaan tiedot suoraan myös ve-roilmoitukseen ja sen avulla esimerkiksi yksityiskäytön todellista määrää saadaan seurattua tar-keemmin. Oppaan lopussa on ProAgria Oulu ry:n yhteystiedot, jotta kiinnostuneet voivat olla heihin yhteydessä.

Luetutin oppaan myös sukulaisellani, joka toimii maataloudenharjoittajana. Hänen mielestään sisältö oli oikeanlainen, sopivan pituinen ja mielenkiintoinen. Oppaan otsikkona oli ”Maataloudenharjoittajan kahdenkertainen kirjanpito”, mikä ei hänen mukaansa ollut kovin houkutteleva, mitä olin miettinyt itsekin. Pohdimme, että otsikko voisi olla kysyvä, esimerkiksi ”Miten sinä teet kirjanpitosi?”. Oppaan otsikoksi päätettiin laittaa jälkimmäinen vaihtoehto.

Pitkän pohdinnan päätteeksi oppaan sisältö oli juuri sellainen kuin toimeksiantajan kanssa halusimmekin. ProAgrian viestinnän asiantuntija vastasi oppaan ulkoasusta. Tällä tavoin oppaasta saatiin samantyylinen ja -näköinen kuin ProAgrian muutkin oppaat.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa opas, jota ProAgria voi jakaa asiakkailleen. Opinnäytetyössä tarkasteltiin eri tapoja, joilla maataloudenharjoittaja voi kirjanpitoa tehdä. Maataloudenharjoittajalla ei ole varsinaista kirjanpitovelvollisuutta vaan muistiinpanovelvollisuus. Muistiinpanovelvollisuus on kuitenkin käytännössä kuin yhdenkertainen kirjanpito. Maataloudenharjoittajien ei tarvitse laatia tasetta vaan he tekevät laskelman maatalouden varoista. Laskelmassa on erotettu maatalouden tuloista maatalouden menot, josta selviää, onko tilikauden aikana tehty voittoa vai tappiota. Laskelmassa tulos voi olla hyvä, mutta se ei kuitenkaan kerro kaikkea. Yritys voi olla suuresti velkaantunut, vaikka tulos olisikin positiivinen. Siksi olisi tärkeää laatia ja tarkastella myös tasetta.

Kahdenkertaista kirjanpitoa pitämällä saadaan muodostettua myös tase. Taseesta selviää yrityksen varat ja velat. Velat eli vastattavaa-puolelta nähdään, onko yrityksen varallisuus rahoitettu omalla vai vieraalla pääomalla. Varat eli vastaavaa-puolella on listattuna yrityksen varallisuus. Ylimpänä ovat hitaimmin rahaksi muutettavat varat kuten rakennukset, koneet ja maa-alueet. Alempaa löytyvät esimerkiksi rehut ja myyntisaamiset, jotka saadaan muutettua rahaksi nopeammin. Taseessa varat ja velat ovat tasan.

Maatalouden kannattavuus on ollut paljon esillä viime aikoina. Monet asiat, joihin tilalliset eivät itse voi vaikuttaa, ovat heikentäneet heidän taloudellista tilannettaan. Venäjän tuontikielto, tukimaksustusten viivästyminen, tuottajahintojen lasku sekä maitokiintiöiden poistuminen ovat hankaloittaneet maatalouden harjoittamista. Monia suuria muutoksia on tapahtunut lyhyen ajan sisällä. Myöskään sääolosuhteet eivät ole helpottaneet viljelyä. Moniin asioihin viljelijät eivät itse voi vaikuttaa, mutta oman yrityksen taloudellisessa tilanteessa ajan tasalla pysyminen on jokaisen oma valinta. Taloudellista tilannetta kannattaa seurata, jotta muutokset huomataan ja niihin ehditään reagoida ajoissa. Taloudellista tilaa saadaan seurattua tarkasti tunnuslukujen avulla.

Kahdenkertaisesta kirjanpidosta saatavista taseesta ja tuloslaskelmasta saadaan laskettua paljon erilaisia tunnuslukuja, joiden avulla yrityksen taloudellista tilannetta on helpompi seurata. Kun samoja tunnuslukuja vertaillaan tilikausittain, huomataan helposti, mihin päin taloudellinen tilanne on kehittymässä. Tunnuslukujen avulla voi omaa tilannetta helposti verrata myös muihin saman alan yrittäjiin. Tällöin nähdään, meneekö omalla tilalla keskivertoa paremmin vai huonommin.

Taseen avulla saatavia, varsinkin maataloudenharjoittajalle tärkeitä tunnuslukuja, ovat muun muassa suhteellinen velkaantuneisuus ja omavaraisuusaste. Näitä tunnuslukuja ei voi laskea pelkän tuloslaskelman perusteella. Suhteellinen velkaantuneisuus kuvaa velkojen suhdetta liikevaihtoon, ja omavaraisuusaste mittaa yrityksen vakavaraisuutta ja rahoitusriskiä. Tunnuslukujen vertailu esimerkiksi vuosittain antaa arvokasta tietoa yrityksen vakavaraisuuden kehittymisestä.

Muita varsinkin maataloudenharjoittajille tärkeitä tunnuslukuja ovat käyttökate ja käyttökateprosentti, kannattavuuskerroin sekä yrittäjänvoitto. Käyttökateprosentti kertoo, kuinka paljon yritystoiminnasta jää tuloja korkojen ja poistojen kattamiseen sekä mahdolliseksi voitoksi. Kannattavuuskerroin kuvaa, kuinka hyvin yrittäjätulolla saadaan katettua oman pääoman korkovaatimus ja oman työn palkkavaatimus. Yrittäjänvoitto kertoo, jääkö toiminnasta varsinaista voittoa, kun nettotuloksesta vähennetään oman pääoman korkovaatimus. Eri tunnusluvut mittaavat eri asioita, mutta jokainen kertoo arvokasta tietoa yrityksen tilasta. Tase- ja tuloslaskelmasuosittelujen sekä tunnuslukaavojen avulla tunnuslukuja on helppo laskea ja verrata ohjearvoihin.

Kahdenkertaisen kirjanpidon avulla saadaan asioita seurattua huomattavasti tarkemmin. Kahdenkertainen kirjanpito on koko ajan tasalla, joten yrityksen todellista taloudellista tilannetta pystymään seuraamaan. Pelkkien muistiinpanojen avulla maataloudenharjoittaja ei ole tietoinen todellisesta taloudellisesta tilanteestaan. Asiakkaiden maksut voivat olla paljonkin myöhässä, eikä niistä ole pidetty kirjaa. Kahdenkertaisen kirjanpidon avulla yrittäjä tietää tasan tarkkaan, paljonko laskuja on itsellä ja asiakkailla maksamatta. Sen avulla näkee myös esimerkiksi todellisen yksityiskäytön määrän, mikä monesti on isokin kuluerä. Kahdenkertaista kirjanpitoa pitävät voivat seurata rahaliikennettä tarkasti ja reaaliajassa. Kahdenkertaisen kirjanpidon avulla tulevaisuutta voi suunnitella luotavaisin mielin, kun yrityksen todellinen taloudellinen tilanne on tiedossa.

Yhdenkertaista kirjanpitoa pitävien liikkeenharjoittajien on oikaistava maksuperusteinen kirjanpitoonsa verotusta varten. Kahdenkertaistessa kirjanpidossa kirjaukset on tehty valmiiksi suoriteperusteisesti. Maataloudenharjoittaja saa helposti veroilmoitukseen tarvittavat tiedot suoraan kahdenkertaisen kirjanpidosta. Myös esimerkiksi uutta lainaa hakiessa tulee yrityksen taloudelliset luvut olla tarkasti tiedossa, ja kahdenkertaista kirjanpitoa tekemällä ovat luvut ajan tasalla.

Taloudellista tilannetta seuraamalla, voidaan osaltaan vaikuttaa yrityksen kannattavuuteen, kun muutoksiin osataan reagoida ajoissa. Vaikka kahdenkertaista kirjanpitoa ei ole maataloudenhar-

joittajalla pakko tehdä, olisi jokaisen kuitenkin hyvä pohtia sen tuomia hyötyjä. Monet maataloudenharjoittajat ovat oma-aloitteisesti aloittaneet kahdenkertaisen kirjanpidon, jotta tilan taloudellista tilannetta olisi helpompi seurata. Pelkkä pankkitilin tuijottaminen ei enää riitä.

Tulevaisuudessa toimeksiantaja voi tarvittaessa päivittää oppaan sisältöä. Näin se pysyy ajankoh-
taisena ja kiinnostavana. Toimeksiantaja voisi myös miettiä, olisiko heillä resursseja tarjota asiak-
kaille talouden analysointipalveluita. Asiakkaille voisi esimerkiksi tilinpäätöksen yhteydessä laskea
tärkeimpiä tunnuslukuja ja verrata niitä edellisvuoteen.

Omasta mielestäni opinnäytetyön tekeminen sujui hyvin. Välillä oli hankaluuksia, mutta niistä sel-
vittiin joko itse tai pienellä avustuksella. Ohjaava opettaja ja toimeksiantaja osasivat auttaa tiukan
paikan tullen. Uudistuneen kirjanpitolain kanssa sai olla tarkkana, ettei lue mistään vanhaa tietoa.
Työtä tehdessäni olen oppinut paljon uutta tietoa ja myös syventänyt aiempaa osaamistani. Esi-
merkiksi muistiinpanovelvollisuus oli aivan uusi käsite ennen opinnäytetyön aloittamista. Kaiken
kaikkiaan olen erittäin tyytyväinen opinnäytetyöhöni ja oppaaseen.

LÄHTEET

Eklund, I. & Kekkonen, H. 2011. Toiminnan kannattavuus. Helsinki: WSOYpro Oy.

Enroth, A. & Pellinen, J. 2008. Kannattava maatilayritys. Tietoa tuottamaan. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Eskola, A. & Mäntysaari, A. 2006. Kannattavuuden hallinnan perusteet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Hänninen, J. 2015. Maataloustuottajat: Kaupalla liikaa valtaa. Yle uutiset. Viitattu 21.3.2017, <http://yle.fi/uutiset/3-8326437>.

Kauppalehti 2016. Putin jatkaa länsimaisten elintarvikkeiden tuontikieltoa 2017 loppuun. Viitattu 21.3.2017, <http://www.kauppalehti.fi/uutiset/putin-jatkaa-lansimaisten-elintarvikkeiden-tuontikieltoa-2017-loppuun/HV9cV9Kx>.

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336.

Kykkänen, T. & Leppiniemi, J. 2015. Kirjanpito, tilinpäätös ja tilinpäätöksen tulkinta. 9. uudistettu painos. Helsinki: Talentum Pro.

Latukka, A. 2016. Maatalouden kannattavuus 2015. Luonnonvarakeskus. Viitattu 21.3.2017, http://stat.luke.fi/maatalouden-kannattavuus-2015_fi.

Luonnonvarakeskus 2017. Kannattavuuskerroin. Viitattu 23.2.2017, <https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/taloustohtori/eufadnadvanced/taustatiedot/kannattavuuskerroin>.

Luonnonvarakeskus 2017. Käsitteiden selityksiä. Viitattu 31.5.2017, https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/taloustohtori/turkistalous/taustatiedot/tuloslaskelma/kasitteiden_selityksia.

Luonnonvarakeskus 2017. Tunnusluvut. Viitattu 1.6.2017, <https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/taloustohtori/turkistalous/taustatiedot/tunnusluvut>.

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry 2015. Maatalouden kannattavuus. Viitattu 18.3.2017, https://www.mtk.fi/maatalous/maatalouden_kannattavuus/fi_FI/maatalouden_kannattavuus/.

Maaseutuvirasto 2017. LIIKETOIMINTASUUNNITELMAN (LNRO 3430) LAADINTAOHJE 1.2.2017. Viitattu 31.5.2017, <https://lomake.fi/c/ec/lomakepalvelu/download?s=eS-Bym24ztUmXGqZ&id=16849%2F480D6E0212F01EB8DF0FAAA65971A124&type=statics>.

Minilex 2017. Tilinpäätöksen laatiminen ja osakeyhtiön tilinpäätöstä koskevat säädökset. Viitattu 22.5.2017, <https://www.minilex.fi/a/tilinp%C3%A4%C3%A4t%C3%B6ksen-laatiminen-ja-osakeyhti%C3%B6n-tilinp%C3%A4%C3%A4t%C3%B6st%C3%A4-koskevats%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6kset>.

Niiranen, P. 2016. EU—maataloustukien maksatukset siirtyvät jälleen – maataloilla edessä suuria ongelmia. Yle uutiset. Viitattu 21.3.2017, <http://yle.fi/uutiset/3-8703734>.

Ojala, M. 2017. Mikro- ja pienyritysten tilinpäätös – yhtäläisyydet ja erot. Taloushallintoliitto. Viitattu 23.5.2017, <https://taloushallintoliitto.fi/ajankohtaista/mikro-ja-pienyrityksen-tilinpaatos-yhtalaisyydet-ja-erot-11012017>.

Patjas, M. 2017. Tukien osuus maatalouden kokonaistuotosta noin kolmanneksen. Viitattu 18.3.2017, <http://mmm.fi/maataloustukien-merkitys1>.

Sajari, P. 2016. Suomen vienti Venäjälle romahti – syynä eivät ole pakotteet. Helsingin Sanomat. Viitattu 21.3.2017, <http://www.hs.fi/talous/art-2000002896157.html>.

Santala, J. 2016. Kirjanpitolaki uudistui. Accountor Suomi. Viitattu 22.5.2017, <https://www.accountorgroup.ru/uutiset/2016/kirjanpitolaki-uudistui>.

Sirkiä, J. 2016. Uusi kirjanpitolaki vähentää tilinpäätösvelvollisuuksia 1.1.2016 alkaen. Viitattu 2.10.2017, <https://relipe.fi/uusi-kirjanpitolaki-vahentaa-tilinpaatosvelvollisuuksia-1-1-2016-alkaen/>.

STT 2014. Venäjä asetti laajat tuontikiellot elintarvikkeille. Keski-suomalainen. Viitattu 21.3.2017, <http://www.ksml.fi/talous/Ven%C3%A4j%C3%A4-asetti-laajat-tuontikiellot-elintarvikkeille/259213>.

Suihkonen, M. 2017. Oppari. Talousasiantuntija, kirjanpitäjä, ProAgria Oulu. Sähköpostiviesti 6.4.2017.

Säkkinen, T. 2016. Tausta: Maitotilat ovat kriisissä kautta Euroopan. Suomenmaa. Viitattu 2.10.2017, <http://www.suomenmaa.fi/uutiset/tausta-maitotilat-ovat-kriisissa-kautta-euroopan-6.3.135709.b668f7f266>.

Takalampi, A. 2014. 500 miljoonan euron maataloustukien maksu siirtyy, tiloille katastrofi. Ilkka. Viitattu 21.3.2017, <https://www.ilkka.fi/uutiset/maakunta/500-miljoonan-euron-maataloustukien-maksu-siirtyy-tiloille-katastrofi-1.1701240>.

Taloushallintoliitto 2017. Suoriteperusteinen kirjanpito. Viitattu 22.5.2017, <https://taloushallintoliitto.fi/kirjanpidon-abc-mita-jokaisen-tulisi-tietaa-kirjanpidosta/paakirjanpito-ja-osakirjanpidot-0>.

Tilastokeskus 2016. Lihan ja maidon tuottajahintojen lasku jatkui. Viitattu 21.3.2017, http://tilastokeskus.fi/til/mthi/2016/01/mthi_2016_01_2016-05-16_tie_001_fi.html.

Tomperi, S. 2015. Käytännön kirjanpito. 23. uudistettu painos. Helsinki: Edita.

Tomperi, S. 2016. Käytännön kirjanpito. 24. uudistettu painos. Helsinki: Edita.

Työ- ja elinkeinohallinto 2017. Maatalousala. Ammattinetti. Viitattu 18.3.2017, http://www.ammattinetti.fi/ammattialat/detail/118_ammattiala.

Verohallinto 2016. Kirjanpito, tilikausi ja verovuosi. Viitattu 12.5.2017, [https://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ ja_yhteisoasiakkaat/Liikkeen_ ja_ ammatinharjoittaja/Perustaminen/Kirjanpito_tilikausi_ ja_ verovuosi\(9362\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ ja_yhteisoasiakkaat/Liikkeen_ ja_ ammatinharjoittaja/Perustaminen/Kirjanpito_tilikausi_ ja_ verovuosi(9362)).

Verohallinto 2017. Muistiinpanot – maatalousyrittäjä. Viitattu 12.5.2017, [https://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ ja_yhteisoasiakkaat/Maatalousyrittaja_ ja_ metsanomistaja/Veroilmoitus__ maatalous/Muistiinpanot__ maatalousyrittaja\(10650\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ ja_yhteisoasiakkaat/Maatalousyrittaja_ ja_ metsanomistaja/Veroilmoitus__ maatalous/Muistiinpanot__ maatalousyrittaja(10650)).

Yritystoiminta 2017. Kannattavuus. Viitattu 16.3.2017, <http://www.tieto.osaavayrittaja.fi/kannattavuus>.

Miten sinä teet
KIRJANPITOSI?

KATI KAARTINEN

Maatilan kirjanpito helposti asiantuntijan tuella

Etsitkö maatalouden tuntevaa kirjanpitäjää tai tilitoimistoa?

Hyvin tehty kirjanpito kantaa pitkälle ja on talouden arvioinnin perusta. ProAgrian kirjanpito palvelu kattaa kirjanpidon vaiheet kuittien tallentamisesta kirjanpidon raportteihin.

Välitilinpäätös

Välitilinpäätös loka-marraskuussa helpottaa varsinaisen tilinpäätöksen tekoa ja tukee suunnittelua. Samalla saat tulosanalyysin, joka kertoo, mitkä asiat ovat kunnossa ja mitä pitää kehittää.

Verosuunnittelu ja veroilmoitus (tilinpäätös)

ProAgrian asiantuntijan avulla hoituvat sekä veroratkaisujen suunnittelu että veroilmoitusten täyttö, lähetys ja tulostus.

Budjetointi

Budjetti auttaa suunnittelemaan menoja ja tuloja sekä ajoittamaan ostot ja myynnit.

Kysy lisää!

Talusasiantuntijoidemme yhteystiedot löydät tämän esitteen takasivulta.

Huolellinen
suunnittelu
ennakoi muu-
tokset ja aut-
taa varautu-
maan riskeihin.

ProAgria Keskusten ja ProAgria Keskusten Liiton johtamisjärjestelmälle on myönnetty ryhmäsertifikaatti.

Mikä kahdenkertainen kirjanpito?

Maataloudenharjoittajat eivät ole lain mukaan kirjanpitovelvollisia, vaan heitä koskee muistiinpanovelvollisuus. Jokainen voi kuitenkin halutessaan tehdä kahdenkertaisen kirjanpidon, jossa kirjataan ylös jokaisesta tapahtumasta sekä rahan käyttö että rahan lähde.

Kahdenkertaisen kirjanpidon avulla saadaan tilinpäätösvaiheessa **tuloslaskelma ja tase**.

Tuloslaskelmassa on vähennetty yrityksen tuotoista kulut, jolloin saadaan tulos. Pelkkä tulos ei kuitenkaan kerro kaikkea. Vaikka tulos olisi positiivinen, voi yritys olla silti suurissa veloissa. Siksi on tärkeää tarkastella myös tasetta.

Tase kertoo yrityksen varat ja velat. Taseessa on kaksi puolta: vastaavaa (varat) ja vastattavaa (velat). Vastaavaa-puolelle on listattuna koko yrityksen varallisuus ja vastattavaa-puolelta nähdään, onko se rahoitettu omalla vai vieraalla pääomalla.

Tuloslaskelmasta ja taseesta saadaan laskettua erilaisia tunnuslukuja, joiden avulla voidaan tarkastella yrityksen taloudellista tilannetta ja sen muutoksia.

*Tämä opas on valmistunut liiketalouden tutkinto-ohjelman opiskelijan **Kati Kaartisen** opinnäytetyön lopputuotteena. Maataloudenharjoittajan kirjanpito, kannattavuus, tilinpäätös ja sen tulkinta -opinnäytetyö löytyy kokonaisuudessaan osoitteesta **www.theseus.fi**.*

Tasesuositus

VASTAAVAA

PYSYVÄT VASTAAVAT

Aineettomat hyödykkeet

Tukioikeudet

Muut aineettomat hyödykkeet

Aineettomat hyödykkeet yhteensä

Aineelliset hyödykkeet

Maa-alueet

Rakennukset

Koneet ja kalusto

Salaojat

Pitkäaikaiset kasvustot

Muut aineelliset hyödykkeet

Aineelliset hyödykkeet yhteensä

Sijoitukset ja pitkäaikaiset saamiset

Osakkeet ja osuudet

Muut sijoitukset ja pitkäaikaiset saamiset

Sijoitukset ja pitkäaikaiset saamiset yhteensä

VAIHTUVAT VASTAAVAT

Vaihto-omaisuus

Kotieläimet

Rehut

Aineet ja tarvikkeet

Keskeneräiset ja valmiit tuotteet

Muu vaihto-omaisuus

Maksetut ennakkomaksut

Vaihto-omaisuus yhteensä

Lyhytaikaiset saamiset

Myynti- ja tukisaamiset

Lainasaamiset

Arvonlisäverosaamiset

Muut saamiset

Lyhytaikaiset saamiset yhteensä

Rahoitusarvopaperit

Rahoitusarvopaperit

Rahat ja pankkisaamiset

Rahat ja pankkisaamiset

VASTAAVAA YHTEENSÄ

VASTATTAVAA

OMA PÄÄOMA

Oma pääoma

VIERAS PÄÄOMA

Pitkäaikainen vieras pääoma

Pitkäaikaiset valtion- ja korkotukilainat

Muut pitkäaikaiset velat

Pitkäaikainen vieras pääoma yhteensä

Lyhytaikainen vieras pääoma

Valtion- ja korkotukilainojen

lyhytaikainen osuus

Muut korolliset lyhytaikaiset velat

Saadut ennakot

Ostovelat

Arvonlisäverovelat

Muut lyhytaikaiset velat

Lyhytaikainen vieras pääoma yhteensä

Vieras pääoma yhteensä

VASTATTAVAA YHTEENSÄ

Tuloslaskelmasuositus

TULOSLASKELMA

- + Kotieläintuotot
- + Kasvinviljelytuotot
- + Muut myyntituotot
- + Tuet
- = **LIKEVAIHTO**
- +/- Tuotevarastojen ja eläinpääoman muutos
- +/- Myynti- ja tukisaamisten muutos
- +/- Saatujen ennakoiden muutos
- + Sisäiset siirrot
- + Muut tuotot
- = **KOKONAISTUOTTO**
- Aine- ja tarvikeostot
- +/- Aine- ja tarvikevaraston sekä maksettujen ennakkomaksujen muutos
- +/- Ostovelkojen muutos
- Eläinten osto
- Ulkopuoliset palvelut
- Henkilöstökulut
- Yrittäjäperheen palkkavaatimus
- Konevuokrat
- Vuokrakulut
- Vakuutuskulut
- Kunnossapitokulut
- Muut maatalouden kulut
- = **KÄYTTÖKATE**
- Rakennuspoistot
- Konepoistot
- Muut poistot
- = **LIKETULOS**
- + Korko- ja rahoitustuotot
- Korko- ja rahoituskulut
- = **NETTOTULOS**
- Oman pääoman korkovaatimus
- = **YRITTÄJÄNVOITTO**

Tärkeitä maatalouden tunnuslukuja

Käyttökate ja **käyttökateprosentti** kertovat kuinka paljon yritystoiminnasta jää tuloja korkojen ja poistojen kattamiseen sekä mahdolliseksi voitoksi.

Liiketoiminnan tuotot = liikevaihto + muut tuotot

Käyttökate = liiketoiminnan tulos ennen poistoja ja rahoituseriä

$$\text{Käyttökate-\%} = \frac{\text{käyttökate}}{\text{liiketoiminnan tuotot yhteensä}} \times 100$$

Maataloudessa käyttökateprosenttia pidetään hyvänä sen ollessa yli 15 %.

Kannattavuuskerroin kuvaa, kuinka hyvin yrittäjätulolla saadaan katettua oman pääoman korkovaatimus ja oman työn palkkovaatimus.

$$\text{Kannattavuuskerroin} = \frac{\text{yrittäjätulo}}{\text{yrittäjäperheen palkkovaatimus} + \text{oman pääoman korkovaatimus}}$$

Kannattavuuskerroin < 1, omalle työlle ja pääomalle ei ole saatu täyttä korvausta
Kannattavuuskerroin = 1, omalle työlle ja pääomalle on saatu palkkovaatimuksen ja pääoman korkovaatimuksen mukainen tuotto
Kannattavuuskerroin > 1, omalle työlle ja pääomalle on saatu enemmän korvausta kuin vaatimuksissa laskettu

Omavaraisuusaste mittaa yrityksen vakavaraisuutta ja rahoitusriskiä.

$$\text{Omavaraisuusaste-\%} = \frac{\text{oma pääoma}}{\text{taseen loppusumma} - \text{saadut ennakot}} \times 100$$

Omavaraisuusastetta pidetään heikkona sen ollessa alle 20 % ja hyvä sen ollessa yli 40 %.

Suhteellinen velkaantuneisuus kertoo yrityksen vakavaraisuudesta ja kuvaa velkojen suhdetta liikevaihtoon.

$$\text{Suhteellinen velkaantuneisuus} = \frac{\text{taseen velat} - \text{saadut ennakot}}{\text{liikevaihto}} \times 100$$

Suhteellista velkaantuneisuutta pidetään heikkona sen ollessa yli 80 % ja hyvänä sen ollessa alle 40 %.

Mitä et mittaa, et voi muuttaa!

Seuraamalla tunnuslukujen kehitystä tilikausittain, huomataan miten yrityksen taloudellinen tilanne on muuttunut ja muutoksiin ehditään reagoida ajoissa. Tunnuslukujen avulla oman yrityksen taloudellista tilaa voi verrata myös muihin saman alan yrityksiin.

Kahdenkertaisen kirjanpidon avulla pystyt seuraamaan yrityksesi todellista taloudellista tilannetta. Koska kahdenkertainen kirjanpito on suoriteperusteista, sen avulla nähdään, paljonko yrityksellä on laskuja maksamatta ja paljonko myyntisaamisia on saamatta. Sen avulla yrityksen kuluja pystytään seuraamaan tarkemmin, esimerkiksi yksityiskäytön määrää, joka monesti on isokin kuluerä. Kahdenkertaisesta kirjanpidosta saadaan suoraan tiedot myös veroilmoitukseen.

Jos olet kiinnostunut yrityksesi taloudellisesta tilanteesta ja haluat tehostaa sen seuraamista kahdenkertaisen kirjanpidon avulla, ota yhteyttä ammattilaisiimme.

Ota yhteyttä ProAgria Oulun talousasiantuntijoihin

Harjunen Antti – Kempele, Muhos, Tyrnävä, Utajärvi
Puh. 0400 285 291, antti.harjunen@proagria.fi

Jauhiainen Heta – Nivala
Puh. 045 6578 704, antti.harjunen@proagria.fi

Kalaoja Markku – Nivala
Puh. 0400 292 061, markku.kalaoja@proagria.fi

Koivisto Petri – Oulu
Puh. 043 826 6491, petri.koivisto@proagria.fi

Lukinmaa Vuokko – Oulainen
Puh. 043 827 2995, vuokko.lukinmaa@proagria.fi

Ojalehto Esko – Siikalatva, Pyhäntä
Puh. 0400 291 833, esko.ojalehto@proagria.fi

Ollikainen Heikki – Alavieska, Merijärvi, Oulainen, Pyhäjoki, Raahe, Ylivieska
Puh. 0400 285 292, heikki.ollikainen@proagria.fi

Sassali Jouni – Raahe, Siikajoki
Puh. 0400 387 340, jouni.sassali@proagria.fi

Tölli Lauri – Haapajärvi, Kärsämäki, Nivala, Pyhäjärvi
Puh. 0400 922 102, lauri.tolli@proagria.fi

Törmänen Pertti – Kempele
Puh. 0400 287 878, pertti.tormanen@proagria.fi

Viitala Esko – Pudasjärvi, Taivalkoski, Oulu
Puh. 0400 286 033, esko.viitala@proagria.fi

Viitala Matti – Haapavesi, Kärsämäki
Puh. 0400 285 293, matti.viitala@proagria.fi

www.proagriaoulu.fi

